

בשבילי אורייתא - ווארקא

לז"נ הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמאן זצ"ל
והרבנית הצדיקת חוה שאשא מווארקא

הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

הלכה ומנהג

חג

השבועות

סיון תשפ"ב

גיליון קע"ט

יו"ל ע"י:

בשבילי אורייתא - ווארקא

הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

רחוב אמרי ברוך 1א

בני ברק
ישראל

Bishviley Orayso - Vurke

1 a Imrei Baruch st

Bnei Brak

Israel

053-313-1230

bishvileyorayso@gmail.com

כל הזכויות שמורות:

סיון תשפ"ב

גיליון קע"ט

תוכן עניינים

- **פרק א' - בחודש השלישי עמוד ו'**
 - ערב ר"ח
 - יום המיוחס
 - שלשת ימי הגבלה
 - תחנון
 - תספורת
 - תספורת כשחג ביום א'
 - נישואין
 - תענית חתן
 - ריקודים
 - סוגלת הימים
- **פרק ב' - סדר ימי קבלת התורה עמוד י'**
 - א' סיון
 - יום השני
 - יום השלישי
 - יום הרביעי
 - יום החמישי
 - יום אחד הוסיף משה
 - יום שבת
- **פרק ג' - חג השבועות עמוד יב**
 - בחמישים לספירה
 - מתן תורה בחג השבועות
 - שמות החג
 - זמן מתן תורתינו
 - שני לחמים
 - עשבים ואילנות
 - שטיחת עשבים ביו"ט
 - בגדי יו"ט מיוחדים
- **פרק ד' - אפייה ובישול בשר וחלב עמוד יז**
 - עוגה חלבי בתנור פרווה
 - עוגה חלבי בתנור בשרי
- **פרק ה - לישת עיסה בחלב עמוד יט**
 - הכשרת התנור
 - אפיית חלות
 - תנור פירולטי
 - כיריים קרמיות
 - כיריים אינדוקציה
- **פרק ו - ערב חג השבועות הכנה בערב שבת כשחל שבועות במוצ"ש עמוד כא**
 - הכנה בעיו"ט
 - הקזת דם
 - הקזה כשחל חג ביום א'
 - עדות המזרח
 - גזית צפרניים
 - פתיל צף
 - שעון שבת
 - נייר אלומיניום
 - נר נשמה
 - הדלקה מנר יארצייט
 - נר 48 שעות
- **פרק ז - זהירות מהכנה משבת ליו"ט עמוד כד**
 - שינה בשבת ליו"ט
 - לבישת בגדים
 - לימוד
 - מחזור ליו"ט
 - הכנה ליו"ט. מוצרים קפואים
 - סעודה שלישית
 - ברוך המבדיל

• פרק יב - ברכות השחר

עמוד לג

ברכת ענט"י
א' נשמה המעביר שינה
שיתין נשמין
ברכת התורה
ישמע מאחר
כוונה עד למחרת
ישן בערב יו"ט
לגמור סדר לימודו
ברכה אחר עלוה"ש
שומר כשישן לפני תפילת שחרית

• פרק יג - מנהגי היום

עמוד לז

אקדמות
מתי נאמר
מגילת רות
קריאת מגילת רות בציבור
תהלים
מאכלי חלב
בשר וחלב

• פרק יד - המתנה בין חלב לבשר

עמוד מ

ברכה אחרונה - שעה
גבינה קשה - רכה
תבשיל גבינה
רחיצת ידים
המתנה ממתי
גבינה צהובה
קטן בהמתנה בב"ח

• פרק טו - בשר וחלב על שולחן אחד

עמוד מד

בשר וחלב על השולחן
שני מכרים
שומר לאדם אחד
החלפת מפה
שיש מטבח

• פרק ח - הדלקת נרות

בליל יום טוב

עמוד כו

הדלקת נרות ביו"ט
הדלקה לפני סעודה
הדלקה לפני שקיעה
הוצאת דיסקיות ושעוה
היתוך הנר

• פרק ט - תפילת ערבית

שהחיינו ויקנה"ז

עמוד כז

תפילת ערבית בלילה
ותודיענו
יקנה"ז
נר
בשמים
טעות בחתימה
שתייה מכוס לנשים
אשה מוציאה חבירתה
שהחיינו בקידוש
שהחיינו להוציא אחרות

• פרק י - סעודת ליל

שבועות

עמוד ל

בציעה מעליונה
בשר ודגים
בעצרת בעיני נמי לכם
חלב בליל שבועות

• פרק יא - תיקון ליל

שבועות

עמוד לא

סדר לימוד
תורה שבע"פ
נשים בתיקון
שיחת חולין
שתייה
טבילה לפני עלוה"ש

• **פרק יח- כמה מהלכות יום טוב**

עמוד נא

כירה חשמלית
כירה עם שסתום בטחון
תה
קילוף פרי, ירק
סינון אטריות
טחינת פירות

• **פרק יט- תשובה להלכה נר מיוחד ליקנה"ז**

עמוד נג

• **פנינים על חג השבועות עמוד נה**

משה הוסיף יום אחד מדעתו
כפה עליהם הר כגיגית
זמן מ"ת ביום נ' מיום שני של פסח
המכיר את מקומו
אידך זיל גמור
כמה זמן ארך מעמד קבלת התורה
וימד לה שש שעורים
רחל עיקרה של בית
ותקח נעמי את הילד

דבש וחלב
ברכת עוגת גבינה
שכבה דקה בצק

• **פרק טז - מעלת היום עמוד מו**

מעלת היום
חשיבות היום
ריבוי מאכל לכבוד יו"ט
גילו ברעדה
יום דין לתורה

• **פרק יז - רחיצה ביום טוב עמוד מח**

חימום מים לרחיצת פניו
חימום מים לרחיצת כל הגוף
רחיצת כל הגוף
רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט
מקלחת צוננת למצטער
חימום מים לרחיצת תינוק
מים שהוחמו בדוד שמש
רחיצת פניו במי דוד שמש
סבון, סחיטת שערות

לזכר ולעילוי נשמת

איש היקר והמיוחד שבאנשים, רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנו ותלמידיו, פיר נתן לאביונים, משורר לבבות בתפילותיו, אהוב ונחמד על הבריות, טוב לב, עניו ושפל רוח,

הרה"ח ר' **חיים בער ירמיהו ליברמן** ז"ל

בן **אדמו"ר הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמן** זצוק"ל

שנלב"ע בשבת קודש פ' "ואתה תצוה" וגוי "ויקחו אליך" וגוי

ט' באדר תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

פרק א חג השבועות מראש חודש סיון

בחודש השלישי

א. בחדש השלישי לצאת בני ישראל ממצרים¹, ביום ראש חודש סיון הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ושם קבלו את התורה².

ערב ר"ח

ב. ערב ראש חודש סיון, יש שנהגו להתענות ולהרבות בתפילה³.

יום המיוחס

ג. יום ב' בסיון נקרא בפי העולם, יום המיוחס⁴, בספה"ק כתבו שימים האלה מסוגלים לטהרה, ענוה, אחדות, ולהבנה בתורה⁵.

----- מקורות וציטוטים ----- =

¹ שמות י"ט. במס' שבת (פ"ו:): אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני, כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם החודש הזה לכם ראש חדשים, מה להלן ראש חודש אף כאן ראש חודש.

² שבת פ"ו:

³ פר"ח (סי' תי"ז) מביא מהר"מ קורדיבארו שקרא יום כיפור קטן. מג"א (סימן תי"ז ס"ק ג'). משנ"ב (סוס"ק ד'). וכתב השל"ה הק' (ענייני תפילה וקריאה בס"ת) חובת התפילה ובקשה להש"י בכל צרכינו וכו' וביותר שיהי' לו זרע כשר עד עולם, עת רצון לתפילה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שבו נתנה התורה ואז נקראים בנים לד'. החתם סופר נהג, יחד עם בני ישיבתו להתענות וכו'. ס' מועד לכל חי (סי' ח' א'). מנהגי מהר"ם אש.

⁴ כתב הערוך השולחן (תצ"ד ז') באותו יום אמר להם משה לקדשם ורגילין לקרותו יום המיוחס מפני זה. ועוד מפני שביום זה חל יוה"כ. ובס' עירין קדישין מהרה"ק מרוזין. ליקוטי מהרי"ח. שער יששכר (חודש סיון אות ה').

בתשוי האלף לך שלמה (סי' של"א) נקרא יום המיוחס, כיון שהוא בין שני ימים מקודשים בין ר"ח יומי הגבלה, כבתענית (י"ח). הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיו"ט.

⁵ חיד"א בס' לב דוד (פרק ל"א) ויחן שם ישראל כאיש אחד, ועי"ז פסקה זוהמתינו וזכינו לקבל התורה, ומן הוא והלאה, הימים הללו קדש הם, ומסוגלים ליטהר, ואף גם זאת ימים טובים לקנות ענוה ואחדות עם ישראל, ואף גם להבין ולהשכיל בתורה.

שלשת ימי הגבלה

ד. ביום ג' בסיון, מתחילים שלוש ימי הגבלה, מפני שבאותו יום, בשנת צאתם ממצרים, נאמר לישראל מצות הגבלת העם סביב ההר.⁶
בספד"ק כתבו בענין הנהגות בקדושה יתירה בימים אלו.⁷

תחנון

ה. מתחילת חודש סיון עד ח' בו, אין אומרים תחנון, ואין מתענים ואין מספידים בו.⁸ יש נוהגין לא לומר תחנון עד י"ב או י"ג לחודש.⁹

תספורת

ו. יש מקומות שנוהגים להסתפר בשלשת ימי הגבלה,¹⁰ ויש שנהגו כבר מר"ח סיון.¹¹
ובשם האריז"ל איתא שלא להסתפר עד ערב חג השבועות.¹²
וכל אחד ינהג כמנהגו.¹³

----- מקורות וציונים -----

ומביא מבעל המכתם, שבימי הפרישה נמסרו להם סודות ועניינים נפלאים שהיו מועילים מאוד ליחידי סגולה. וא"כ אם יתעורר אדם בימים האלו, בעונה ובאחדות והשתדלות להבין התורה לפי מדרגתו, אין ספק דשעתא קיימא ליה.

⁶ שמות (י"ט יב) והגבלת את העם סביב לאמרה שמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'.
⁷ בסידור ר' שבתני שנהגו פרישות בג' ימים אלו. וכ"כ א"ר בשם שכנה"ג והטעם נראה דבו נאמר, היו נכונים לשלשת ימים וגו'. מועד לכל חי (סי' ח' ה'). כנסת הגדולה (תצ"ד הגה"ט). מקור חיים (סי' תצ"ד).

⁸ מהרי"ל (הלי שבועות). רמ"א (סי' תצ"ד ב'). במג"א (תצ"ד סעיף ד'). שו"ע הגרש"ז (ס"ק כ'); לפי שמייד אחר ראש חודש התחיל משה להתעסק עמם בענין קבלת התורה, בג', ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. בד', מצות הגבלה. בה', פרישה. משנ"ב (ס"ק ח').

⁹ שיירי כנסת הגדולה (סי' תצ"ד). מג"א (סי' קלא"א סי"ח). משנ"ב (שם ס"ק ל"ו).

¹⁰ מג"א (סי' תצ"ג ס"ק ה'). כפה"ח (ס"ק מ"ד). משנ"ב (שם ס"ק ט"ו).

¹¹ דרך החיים (סי' קכ"ז ס"ק ד').

¹² שער הכוונות (פ"ו ע"ד). כפה"ח (ס"ק י"ג). מנהג חב"ד. בתשו' רב פעלים (ח"ד סי' ט"ו) החמיר גם לחתן שמתחתן בג' ימי הגבלה.

¹³ חק יעקב (סי' תצ"ג). משנ"ב (ס"ק ט"ו). בשעה"צ, בספק אין להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג.

תספורת כשחג השבועות ביום ראשון

ז. כשחל חג השבועות ביום ראשון, יכול להסתפר בערב שבת שלפניו, גם המתנהג כמנהג האר"י ז"ל¹⁴

נישואין

ח. מותר לערוך נישואין מוג' ימי הגבלה, ג' סיון¹⁵, ויש מקילין מראש חודש סיון¹⁶. ויש מחמירין מלישא עד ערב חג השבועות¹⁷.

תענית חתן

ט. חתן, מתענה בימים אלו¹⁸, אם לא במקום חולשה, ויש מקילין¹⁹.

----- מקורות וציטוטים ----- =

¹⁴ החיד"א (מו"ב סי' ח' ס"ק רכ"א) מביא דברי הרש"ש (נהר שלם) כשחל מ"ט בשבת, הסתפק אם מותר לגלח במ"ח, וכתב החיד"א שיגלח בערב שבת שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, וכן עיקר. כפה"ח (סי' תצ"ג ס"ק י"ג). מנחת אלעזר (ח"ג סי' ס"ה). ס' מנהגי א"י (פ' כ"ג אות כ"א) מס' נהר פקוד, שכן מנהג המקובלים וסייעתם, לגלח יום מ"ח כשחל מ"ט בשבת.

¹⁵ מג"א (סי' תצ"ג ס"ק ה'). חק יעקב (סי' תצ"ג ס"ק ה'). שו"ע הגרש"ז (סעיף ו'). חיי אדם (כלל קל"א סי"א). משנ"ב (שם ס"ק טו).

¹⁶ דרך החיים (סי' קצ"ז). משנ"ב (סי' תצ"ג ס"ק טו) מביאו. ובשעה"צ (ס"ק יג). ובס"ק יד כתב: שבספק אין להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג. בתשו' דברי מלכיאל (ח"ג סי' כ"ג) שמנהג מקומו לישא מר"ח גם בב' סיון.

בס' מבית לוי, שהכל לפי צורך הענין ולכתחילה יעשה מוג', ובשעת הדחק אפשר לעשות מר"ח סיון.

¹⁷ אורחות חיים לר"י לוניל. מהרי"ל. לבוש (סי' תצ"ג ב'). ט"ז.

¹⁸ מג"א (סי' תקע"ג א') מט"א (סי' תרכ"ה ס"ב) מבית לוי (פ' פ"א) שמתענה אם לא במקום חולשה.

¹⁹ א"ר (סי' תקע"ג) בשם נחלת שבעה. אשל אברהם (בוטשאטש). משנ"ב (ס"ק ז'), דיש מקילין בכל הימים שאין אומרים תחנון. וראה מטה אפרים (סי' תרכ"ה ב') במקום צורך, מיחוש לחולה, תשישות, המיקל לא הפסיד.

ריקודים

י. יש פוסקים המסתפקים אם להקל בריקודין ומחולות של רשות²⁰, ויש אוסרים²¹. ויש המתירים ריקודים מר"ח סיון²². ולכבוד הכנסת ספר תורה מותר לנגן בג' ימי הגבלה²³.

סגולת הימים

יא. איתא בספרים הק', שהימים האלה מסוגלים לטהרה, ענוה, אחדות ולהבנה בתורה²⁴.

----- מקורות וציטונים ----- =

²⁰ א"ר (סי' תצ"ג ס"ק ב'). פמ"ג (א"א ס"ק א'). שעה"צ (שם ס"ק ד).

²¹ הליכות שלמה (פרק י"א סעיף ט"ו). מבית לוי.

²² תשו' דברי מלכיאל (ח"ג סי' כ"ג) להקל בריקודין מר"ח סיון. כיון שא"א בו תחנון ממילא אין בו דין אבילות. וכ"ה במהרי"ל. כפה"ח (סי' תצ"ג ס"ק ט').

דעת הגאון רבי שמואל דוד הכהן גרוס שליט"א, שמר"ח סיון אפשר להקל **בשמיעת מוזיקה**. וריקוד בסעודות מצוה.

²³ הליכות שלמה (שם).

²⁴ חיד"א לב דוד (פרק ל"א) ימים אשר נחו בהם היהודים לפני ההר הגדול במעלה וכו' ויחן שם ישראל כאיש אחד, ועי"ז פסקה זוהמתינו וזכינו לקבל התורה. ומן הוא והאלה, הימים האלה קודש הם, ומסוגלים להיטהר וכו' ואף גם זאת ימים טובים לקנות ענוה ואחדות עם ישראל וכו' ואף גם להבין ולהשכיל בתורה וזאת מצאנו לחד מקמיא רבינו בעל המכתב ז"ל אמר מר כח אין שבימי הפרישה נמסרו להם סודות ועניינים נפלאים שהיו מועילים מאוד ליחידי סגולה, וז"ש אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו וכו'. וא"כ אם יתעורר האדם בימים האלו בענוה ובאחדות והשתדלות להבין התורה לפי מדרגתו, אין ספק דשעתא קיימא ליה. עבודת ישראל שבועות (ד"ה ביום הזה).

פרק ב סדר ימי קבלת התורה

א' סיון

יב. בראש חודש סיון הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ובאותו היום לא נאמר להם מידי, משום חולשא דאורחא²⁵.

יום השני

יג. ביום השני בסיון עלה משה רבינו בהשכמה לד'²⁶. נאמר לו לאמר לישראל שישמרו ברית ד'. והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה.

יום השלישי

יד. ביום השלישי בהשכמה עלה משה לה' וישב משה את דברי העם אל ה'. ויאמר ד' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו'. והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו וגו'.

יום הרביעי

טו. משה עלה לד' ואמר שהעם רוצים לשמוע בעצמם מה: ויאמר ד' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם²⁷. והיו נכונים ליום השלישי וגו'. ואל משה אמר עלה אל ד' אתה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחוק²⁸.

----- מקורות וציטונים ----- =

²⁵ שבת פ"ו:

²⁶ שמות י"ט ג'. וברש"י שם.

²⁷ שמות י"ט ט'.

יום החמישי

טז. וישכם בבוקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל²⁹. וישלח את נערי ב"י ויעלו עולות ויזבחו זבחים וגו'. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ד' **נעשה ונשמע**³⁰. ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ד' עמכם על כל הדברים האלה.

יום אחד הוסיף משה מדעתו

יז. יום אחד הוסיף משה רבינו למצוות פרישה, מדעתו, והסכים הקב"ה עמו, ונתנה התורה בז' סיון³¹.

יום שבת

יח. בשבת בבוקר היו קולות וברקים וענן כבד על הר סיני וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה³². ויוצא משה את העם לקראת הא' מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר. ומושה עלה אל ההר ואהרן והכהנים כל אחד התקרב בדרגה בפני עצמו³³. וידבר א' את כל הדברים האלה לאמר וגו'.

----- מקורות וציטוטים ----- =

²⁸ רש"י משפטים (כ"ד א') פרשה זו נאמרה בד' סיון. ודעת הרמב"ם שזה היה אחרי מתן תורה.

²⁹ שבת פ"ח.

³⁰ משפטים (כ"ד ז'). שבת פ"ח.

³¹ שבת פ"ו: נחלקו רבנן ורבי יוסי.

³² יתרו י"ט ט"ז.

³³ יתרו י"ט כ"ד.

פרק ג חג השבועות

בחמישים לספירה

יט. חג השבועות הוא ביום חמישים לספירת העומר, כמו"ש בתורה³⁴ עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לך.³⁵

ומדוע חג שבועות נחשב מיום העומר, נאמרו כמה טעמים;
א. מפני שנאמר ביצי"מ בהוציאך את העם ממצרים תעבדו"ן נו"ן יתירה לרמז על חמישים יום.³⁶
ב. בכדי שיוכל כל אחד לספור בעצמו אפילו כשלא נמצא בישוב.³⁷
ג. כדי לספור ימים אלה שהם ימי צער ולשוב לך וירחם עלינו.³⁸

מתן תורה בחג השבועות

יח. מדוע לא מוזכר בתורה, שהתקיימה "מתן תורה" בחג השבועות;
א. מפני שהתורה נצחית ולא שייך לקבוע רק יום מסוים לכך.³⁹
ב. בתפילה וקידוש מזכירים "זמן מתן תורה" ולא בתורה, שנאמר; וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, לרמז על קריאה אחרת שאינו מוזכר בתורה, היינו זמן מתן תורה.⁴⁰
ג. מפני שהתורה למעלה מהזמן, לכן לא תלו זמן מתן תורה בימי החודש.⁴¹

----- מקורות וציטונים ----- =

³⁴ ויקרא (כ"ג ט"ז).

³⁵ ריב"ש (סימן צ"ו): לא תלה הכתוב חג שבועות ביום מתן תורה אלא ליום חמישים לעומר.

³⁶ שבלי הלקט (ס"ק רל"ו).

³⁷ אבודרהם.

³⁸ אבודרהם.

³⁹ ערוך השולחן (סי' תצ"ד א') עקידת יצחק (אמור שער ס"ז). כלי יקר (אמור).

⁴⁰ לב דוד להחיד"א.

⁴¹ בני יששכר (סיון מא' ד' או' א') ממחר"ל (נתב"ע נתיב התורה פ"א) התורה הוא למעלה מן הזמן ע"כ אין זמן מיוחד ללימודה כשאר מצוות שיש להם זמן.

שמות החג

ט. בחמישה שמות נקרא חג זה;
חג שבועות⁴². א. מפני שבא אחרי ז' שבועות ספירה⁴³. ב. שבועה מהקב"ה
שלא ימיר אותנו⁴⁴. רמז שמות החג⁴⁵
חג הקציר⁴⁶.
יום הבכורים⁴⁷.
חג העצרת⁴⁸.
זמן מתן תורה⁴⁹.

----- מקורות וציונים ----- =

⁴² שמות ל"ד כ"ב. דברים ט"ז י.
⁴³ מטה משה (תר"ץ). ערוה"ש (תצ"ד א').
⁴⁴ טור ברקת.
⁴⁵ השל"ה כתב רמז שם שבועות, שעיקרו הוא שבע, לרמז על שמות נוספים של החג, והם ש'בועות ב'כורים ע'צרת.
⁴⁶ שמות (כ"ג ט"ז). בפסיקתא זוטרתא (ראה) ועשית חג שבועות לה' א', מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וחג הקציר בכורי מעשיך, שלא תאמר אם אין קציר אין אתה עושה יו"ט, לכן נאמר ועשית חג שבועות, כגון שישראל בגלות ואין להם קצירת העומר, ואפילו הכי, ועשית חג שבועות.
בספורנו (ויקרא כג ח) החג נקרא חג קציר וחג שבועות שבו ניתן הודאה לקל יתברך על שבועות חוקות קציר ששמר לנו כי אמנם בכוונת הרגלים הם התפילה וההודאה וכו'.
⁴⁷ במדבר (כ"ח כ"ו). נקרא יום הביכורים לפי שהוא בימי קציר חטים ואין מקריבין מנחה חדשה עד שיקריבו שתי הלחם, מטה משה (ס"ק תר"ץ).
⁴⁸ משנה ר"ה (פ' א'). חגיגה פ"ב ב' ד'. וכו'. בפסיקתא (זוטא פינחס), חזרתי על כל ענייני המועדות ולא מצאתי חג שבועות שנקרא עצרת, ורבותינו ז"ל קראו בכל מקום עצרת לחג השבועות, והוא לשון תרגום. בס' מטה משה (תר"ץ) נקרא עצרת שהוא כמו ח' לפסח
⁴⁹ בתפילת חג השבועות, ותתן לנו וכו' את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו.
נקרא יום מתן תורה לישראל דקי"ל כרבנן דאמרי בו' בסיון נתנה התורה (מטה משה תר"ץ).
כתיב וראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, לא היה צריך לומר אלא מקרא קודש יהיה לכם או וקראתם, אלא לומר לך בחג השבועות תהיה קריאה אחרת שאינה כתובה בחג השבועות. דבשלמא פסח אומרים זמן חירותנו כתיב ב' בהדיא ויפדך מבית עבדים, בסוכות אמרינו זמן שמחתנו כתיב בה בהדיא והיית אך שמח, אבל בחג השבועות אמרינו זמן מתן תורתנו ולא כתיב. לכך נאמר וקראתם מקרא קודש יהיה לכם, הוסיף

זמן מתן תורתנו

כ. התורה ניתנה ביום נ"א לספירה, שהיא ז' בסיון⁵⁰, ומדוע אנו אומרים "זמן מתן תורתנו" ביום ו' בסיון, יש בזה כמה הסברים⁵¹

שני לחמים

כא. יש נוהגין לאפות שני סוגי לחמים ליו"ט שבועות, אחד עם חמאה לאכלו עם מאכלי חלב, ואחר לאכול עם בשר⁵². הרמ"א (תצ"ד סעיף ג) כתב שאוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמם ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הביכורים.

עשבים ואילנות

כב. נוהגין לשטוח עשבים ופרחים בבתי כנסת ובתים בחג השבועות⁵³.

----- מקורות וציונים ----- =

קריאה. ולמה לא הזכירה התורה בפ"י כי בו' סיון נתתי לכם התורה, כמו שאמר בפסח וסוכות, לפי שעיקר החג לא נקבע לכך אלא שהוא עצרת של פסח, ועיקר קדושת היום הוא ענין הנ' כמו קדושת היובל (הרוקח מטה משה).

⁵⁰ היא קושיית המג"א (סימן תרצ"ד) האיך אנו אומרים בשבועות, זמן מתן תורתנו, הלא קיימא לן כר' יוסי, שבת פ"ו: דאמר בז' בסיון נתנה תורה. ומביא שם מהרמ"ע מפאנו דבא לרמוז לנו יו"ט שני של גלויות.

⁵¹ 1. בס' נחל אשכול (סוף הל' מקוואות ס"י ס"ה) בז' סיון היה מתן תורה כי עמדה החמה למשה (אח"ל, ר"ת איעמיד ח"מה לימשה) אבל אצל כל הדורות הי' ו' סיון, עיי' בס' חג השבועות (פ"ב הערה ה') בביאור.

2. בצל"ח (פסחים ס"ח): ביאר, נעשה ונשמע אמרו בה' סיון, והתחיל אז קבה"ת וכו'. לכן כל הני תלתא יומא נקראים מתן תורה. ובמטה משה (ס"ק תר"ץ) מביא עוד מהרוקח דברים דומים, ראה בס' חג השבועות (פ"ב סעיף ה').

3. המהר"ל מבאר שביום נ' לעומר כבר היה רצון משמים ליתנה אבל מצידנו קבלת התורה היתה ביום שלאחר מכן.

ראה עוד בס' חג השבועות (פרק ב' סעיף ג').

⁵² מג"א (סימן תצ"ד ס"ק טו) שיהיו הלחמים מחיטה, כמו שני הלחם. משנ"ב (תצ"ד ס"ק י"ז) כפה"ח (ס"ק ס"ו); ויכוין חטה גי' כ"ב והם רמוז לכ"ב אותיות התורה.

שטיחת עשבים ביו"ט

כג. מותר לשטוח העשבים ביו"ט⁵⁴, אבל כשחל חג השבועות ביום א' אין לפזרם בשבת, אלא או בערב שבת או ביו"ט⁵⁵

אילנות בבית הכנסת

כד. מעמידין אילנות בבית הכנסת ובבתים⁵⁶. ויזהרו מקיצוץ ענפי אילני פירות⁵⁷.

----- = מקורות וציונים -----

- ⁵³ כמה טעמים נאמרו בזה; א. מפני שמחת הרגל, ב. זכר לשמחת מתן תורה, רמ"א (סעיף ג') לבוש, זכר לשמחת מתן תורה שהיו עשבים סביב הר שנ' גם הצאן והבקר אל ירעו וגו', ש"מ שהיה שם מרעה. שו"ע הרב (סעיף י"ד) משנ"ב (ס"ק י')
- ג. עפ"י גמ' שבת (פ"ח). לחיו כערוגת הבושם, כל דיבור שיצא מפי הקב"ה היה מתמלא כל העולם כולו בשמים, רמז לדבר, והדת נתנה בשוש"ן (מועד לכל חי סי' ח' ל"ג)
- ד. זכר לנס שנעשה למשה רבינו בסוף על שפת היאור, שבו' אדר נולד משה ותצפנהו שלשה ירחים עד ו' בסיון ואז שמה אותו בסוף, ולזכר שוטחים עשבים (חידושי הרי"מ)
- ⁵⁴ מג"א (סי' תצ"ד ס"ק ה'), ואפשר לומר כיון שחשב עליהם מבעו"י שרי לטלטלן כמ"ש בס"י ש"ח ס"ח, וכן נהגו לשוטחן ביו"ט. חק יעקב (שם ס"ק ז'). לקט יושר(עמוד 103). ובשו"ע הגרש"ז (שם ס"ק י"ד) אף ביו"ט עצמו מותר לשוטחן אפי' אם אינן ראויין למאכל ואין בהם איסור מוקצה כיון שחשב עליהן מעו"י לשוטחן ביו"ט עי' סי' שיי"ח. משנ"ב (שם ס"ק ט') הביאם והוסיף: ובפרט אם הם עשבים המריחין.
- ⁵⁵ מהרי"ל (הל' שבועות) חל שבועות ביום הראשון, הנהיג מהר"י סגל להשטיח העשבים בהכנסת שבת. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף י"ד) חל שבועות אחר השבת לא ישטחם בשבת אף שמותר לטלטלם, מ"מ כששוטחם בשבת לצורך יו"ט, ה"ז כמו מכין משבת ליו"ט ואסור להכין כלום משבת ליו"ט אפי' בדבר שאין בו שום סרך מלאכה וכו'. משנ"ב (שם ס"ק ט') מביאם וכתב: ישטחם ביו"ט גופא, או בערב שבת.
- ⁵⁶ שיזכירו שבעצרת נדונו על פירות האילן, ויתפללו עליהן (מגן אברהם ה', גרש"ז ט"ו). ושתורה נקראת עץ חיים, (מלמד להועיל). ועוד זכר למתן תורה שעליו נאמר קול ה' שובר ארזים (זכרון אשר).
- בבית כנסת של החת"ס היו מפארים בענפי אילנות ובמקום מושבו עשו כילה מיוחדת מענפי אילן (חוט המשולש עמ' קכ"ח).
- ⁵⁷ מל"מ (פ"ו מהל' איסורי מוצה ה"ג) בשם באר שבע. בית יצחק (ח"א סי' קמ"ב) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' נ"ט) וראה עוד בהר צבי (ח"ב סי' ק"ב) להקל לצורך מצוה ע"י נכרי.

הגר"א ביטל מנהג העמדת אילנות, מפני שהיה אז חק העמים להעמיד אילנות
בחגאות שלהם.⁵⁸

בגדי יו"ט

כה. ראוי לאדם ללבוש בגדים מיוחדים ליו"ט, נאים משל שבת.⁵⁹

----- מקורות וצינונים ----- =

⁵⁸ חיי אדם (כלל קל"א סי' י"ג). משנ"ב (ס"ק י'). אבל בדעת תורה שם כתב שאין צריך לחוש לזה משום "ובחוקותיהם לא תלכו", וכ"ה בליקוטי מהרי"ח.

⁵⁹ הגה"מ (הלי' יו"ט פ"ו ס"ק כ'). שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א') בגדי יו"ט יהיו יותר נאים משל שבת. לבוש, דבגדים יש בהם שמחה וחייבים בשמחת יו"ט יותר משבת דכתיב ושמחת בחגיך. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף ז').

רמז בפסוק ח'מיש' חליפות שמלות שיהא לאדם חליפות שמלות לח'ודש, מ'ועד, ש'בת.

פרק ד אפייה ובישול בשר וחלב

עוגה חלבי בתנור פרווה

כז. מותר לאפות עוגה חלבית בתנור פרווה, וכשירצה לאפות פרווה, ינקה את התנור היטב, ולכתחילה ימתין מעל"ע לאפיית הפרווה⁶⁰.

עוגה חלבית בתנור בשרי

כז. כשרוצה לאפות עוגה חלבית, לכתחילה, לא יאפנה בתא הבשרי שבתנור, גם לא לאחר מעת לעת של השימוש הבשרי⁶¹.

הכשרת התנור

כח. כשיש לו תנור עם תא אחד ובישול בו בשר, ינקה את התנור היטב עם חומר חריף, ויחמם בחום הכי גבוהה כ-20 דקות. ויפעיל גם הגריל⁶².

אפיית חלות

כט. מותר לאפות חלות או שאר דברים יבשים, שאין חשש זיעה, בתנור בחזקת חלבי, אם התנור נקי לגמרי⁶³.

תנור פירוליטי

ל. תנור "ניקוי עצמי" "פירוליטי", מותר לנקות מבשר לחלב⁶⁴.

----- = מקורות וצינונים -----

⁶⁰ באר משה. שבט הלוי.

⁶¹ רמ"א (סי' ק"ח), דע"י הזיעה אוסר גם בזה אחר זה. והגם שבדרכ"ת (ס"ק מ"ט) שרק במשקה, מ"מ בתחילת אפייה יש רוטב, תשו' והנהגות (ח"א סי' ת"ל).

⁶² גוף חימום הגריל, הוא אש גלוי. עי' תשו' מנחת יצחק (ח"ה סי' כ'). תשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ל).

⁶³ אגרות משה. כיון שהוא נ"ט בר נ"ט דהתירא, ואין חשש זיעה (הגר"ש"א).

⁶⁴ תשו' באר משה (ח"ג סי' ק"ה). שבט הלוי. ואע"פ שהמג"א כתב (סי' תק"ט ס"ק י"א) לא להכשיר כלי מבשר לחלב ובמשנ"ב (שם ס"ק כ"ה ובסי' תנ"א). בתנור כזה, מותר. בס' בדי השולחן (סי' צ"ב) חשש מהכשרת תנור פירוליטי משימוש לשימוש.

כיריים קרמיות

לא. כיריים קרמיות, שהמשטח מזכוכית, עדיף לייחד כיריים נפרדים לבשר וחלב, ואם יש צורך, אם המשטח נקי לגמרי, יש מקום להקל על ידי הפסק כלי.⁶⁵

לא יניח אוכל ישיר על משטח הקרמי. ויקפיד בכל שעת הבישול, שתחתית הכלי ומשטח הקרמי יבשים.

כיריים אינדוקציה

לב. כיריים "אינדוקציה", יש להשתמש בכיריים נפרדים לבשר וחלב. ואם מוגביה את הסיר על ידי מתאם, או משטח סיליקון, יכול להשתמש, אם המשטח נקי.⁶⁶

----- מקורות וצינונים ----- =

⁶⁵ משטח קרמי מתחמם, ושורף את הבעין ראה משנ"ב (סי' תני"א ס"ק ל"ד). לכן במשטח נקי מותר בהפסק כלי.

⁶⁶ כיריים "אינדוקציה" מופעל, כשכלי בישול מתכתי מונח על גבי הכיריים, סליל מגנטי (שממוקם במשטח הכיריים) הופך את אנרגיית חשמל לאנרגיה מגנטית, ומפעיל שדה מגנטי סביב לכלי בישול בעלי תחתית מגנטית וכתוצאה משדה המגנטית נוצר חום רק בתכולת הכלי (דומה לדרך פעילות המיקרו גל).

המשטח של כיריים אינדוקציה, הוא צונן גם בעת הבישול, והסיר מתחמם רק מהמאכל שמתבשל בו, אבל קיים חשש גלישת מאכלים חמים מהסיר. ומכיון שמאכל בשעת גלישה הוא חם ומפליט ומבליע, לכן אם גלש מסיר בשירי על גבי המשטח, ולאחר מכן גלש מסיר חלבי על גבי המשטח, הכיריים טריפה. והסיר שמונח על כיריים אלה בשעת שגולש יפליט ויבליע מהמשטח לסיר. לכן יש להימנע מלהשתמש בו.

לא ניתן להכשיר כיריים אלה (אמנם משטח הכיריים צוננים כל הזמן, אבל קיים חשש גלישת מאכלים שמפליטים בליעות). במקום הצורך, ניתן להניח את הסירים על הגבהה מעץ, או חצץ וכדו', של כשני מ"מ ולהשתמש (ואז אפילו אם יגלוש מהסיר, לא ייווצר מגע בין המשטח לסיר).

ניתן להשיג "מתאם" ממתכת, שמגביהה את הסיר מעט מעל המשטח. או משטח סיליקון שניתן לפרוס על גבי הכיריים אינדוקציה.

פרקה לישת עיסה בחלב

איסור לישה פת בחלב

לג. אסור ללוש עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם בשר, ואם לש, כל הפת אסור⁶⁷. וכן אסור ללוש פת בשומן בשרי. בכלל האיסור, לחמניות, פיתות, בגטים וכדו'.

דבר מועט

לד. אם לש דבר מועט, כדי אכילה לסעודה אחת⁶⁸, או לרמ"א, כדי אכילה ליום אחת⁶⁹, מותר. ולכן ליו"ט שני, בחו"ל, לא הותר⁷⁰.

שינה צורת פת

לה. אם שינה צורת הפת, שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר ללוש בחלב⁷¹. וצריך לשנות צורתו לפני האפייה⁷². כן אם ניכר על פניה של הפת שהיא חלבית⁷³.

צורת מאפים שרגילים בבשר

לו. לכן מיני מאפה שרגילים לאכול עם בשר או חלב, כמו בורקס, אם ממולאים בגבינה, או בשר, אופים אותם בצורת משולש או חצי עיגול, והפרווה, בצורת מלבן או ריבוע⁷⁴.

----- מקורות וצינונים ----- =

⁶⁷ שו"ע יו"ד סי' צ"ז א'.

⁶⁸ שו"ע שם. ובערוה"ש שהשיעור לכל בני הבית יחד. כפה"ח ס"ק ח'.

ונראה שאין לחלק את הפת לכמה משפחות, פמ"ג, כת"ס (יו"ד סי' ס"א). ב'א'ח' (שלה י"ז).

⁶⁹ רמ"א שם, ופמ"ג שפ"ד שם, שכל הסעודות של יום אחד, לכל המשפחה. חכמ"א (כלל נ' סעיף ג').

⁷⁰ תשו' נפש חיה סי' ל"ו. דרכ"ת ס"ק ל"ג.

⁷¹ שו"ע שם.

⁷² פתחי תשובה (ס"ק ג'), כפה"ח י"ד. פרט למקרה הפסד מרובה, שאפו הרבה לצורך שבת או אורחים, אפשר להקל ע"י הדבקות מדביקה, או חקיקת אות חלב. דרכי תשובה, שם.

י"א שמועיל לאפות ע"מ לסמן אחר אפייה (ג' מהרש"א סי' צ"ז ב'). בחמודי דניאל סוף תערובת (סי' י"ח) נשאר בצ"ע. בתשו' אבן ישראל, (ח"ט סי' ס"ז) מיקל.

⁷³ פרי חדש, שם. זבחי צדק, כגון שתקעו בעיסה פירורי גבינה או בשר

מאפים מתוקים

לז. מיני מאפה עוגות, שמערבים בהם הרבה סוכר, שוקולד, קינמון, וכדו', שאין הדרך לאכלו יחד עם בשר ממש, אין איסור הכנת עיסה חלבית⁷⁵.

מקורות וצינונים

⁷⁴ יד יהודה על גליון השו"ע.

⁷⁵ תשו' מהרי"ט יו"ד (ח"ב סי' י"ח). חכמת אדם (כלל נ' סעיף ג'): מה שאין דרך לאוכלו רק לקינוח או עם משקה, מותר. כפה"ח (סי' צ"ז סעיף ט"ז).

פרק ו

ערב שבועות

הכנה בערב שבת כשחל שבועות במוצ"ש

הקזת דם

לח. אין מקיזין דם בערב החג⁷⁶, ואם חייב להקיז מפני הסכנה, שומר פתאים ה'⁷⁷. בדיקת דם כשנחויץ, יש מקום להתיר⁷⁸.

הקזה כשחל שבועות ביום א'

לט. כשחל חג השבועות ביום ראשון, יש למנוע מלהקיז מערב שבת⁷⁹.

בני עדות מזרח

מ. בני עדות המזרח, אינם מקפידים בזה⁸⁰.

----- מקורות וציטונים ----- =

⁷⁶ במס' שבת (קכ"ט): בערב שבועות נפק זיקא ושמיה טביח ואי לאו דקבילו ישראל אורייתא, הוי טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו, וגזרו רבנן על כל ערב יו"ט משום ערב שבועות. מג"א (סי' תס"ח ס"ק ט"ו). במחצה"ש, דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא, שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא. לבוש (סי' תס"ח). שו"ע הגרש"ז (סעיף כ"ב). משנ"ב (שם ס"ק ל"ח).

בלילה שלפני עיו"ט, יש להתיר, מג"א (ס"ק ט'). שו"ע הגרש"ז (שם). משנ"ב (שם).

⁷⁷ א"ר (סוסי' תצ"ג) במעשה שהיה סכנה הורה להתיר ממש"כ בכל בו, ובתשב"ץ דהאינדא שהורגלו בו רבים, שומר פתאים ה'. פמ"ג א"א (ס"ק ט"ו). משנ"ב תס"ח (ס"ק ל"ח).

⁷⁸ תשו"י ציץ אליעזר (י"ב סי' מ"ו). רבבות אפרים (ח"א סי' ש"מ) להתיר בדיקת דם שמוציא מעט דם, ואין מרגיש שום חולשה. בס' מבית לוי להגר"ש ואזנר, ניתוח דחוף או התרמת דם דחופה לפקו"נ מותרת בעיו"ט אבל כדאי להימנע מלקבוע זמן לזה בעיו"ט. ובבדיקת דם רגילה שמוציאים מעט דם, אין חשש.

⁷⁹ מהר"י ברונא (סי' קי"ח) כתב שהעיד לפניו מה"ר אייזיק לוי על מהר"ו שפעם אחת חל שבועות ביום א' וביום ב', ובע"ש נכנסו למרחץ ומיחה בבחורים מלהקיז דם משום מהר"ל דס"ל דחשיב כערב יו"ט ולא אשגחו ביה והקיזו ונסתכנו, ואמר תיתי לי דעברו אדמו"ר מהר"ל ז"ל עכ"ל. והב"ד היפ"ל (ח"ב אות ד') כפה"ח (סי' תס"ח ס"ק צ"ח) דרכי תשובה (סי' קט"ז ס"ק פ').

⁸⁰ לעדת הספרדים יש מקום להתיר כיון שלא הובא מזה ברמב"ם ובי"י, ש"מ שדחווה מהלכה תשו"י ציץ אליעזר (ח' י"ב סי' מ"ו).

גזיזת צפרניים

מא. בערב חג השבועות יכול לגזוז צפרני ידיו ורגליו⁸¹

פתיל צף

מב. המדליק נרות בשמון, עם פתיל צף, נכון להשחיל את הפתילה למשטח השעם לפני כניסת יו"ט⁸².

אבל אם שכח, מצדדים הפוסקים להתיר להכינו ביום טוב⁸³. אבל הנקב במשטח השעם, חייב להיעשות לפני יו"ט⁸⁴.

שעון שבת

יזכור לכוון את השעון שבת לזמנים שמתאימים לחג השבועות, בכדי שלא יצטרך להזיז את זיזי השעון ביו"ט⁸⁵.

----- מקורות וציונים ----- =

⁸¹ שו"ע הגרש"ז (סי' תקכ"ט סעיף ב'). מט"א (סי' תרכ"ה סעיף י"ג). קצשו"ע (סי' ק"ג סעיף ב'). בענין גזיזת צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, כתב מחזיק ברכה (סי' ר"ס אות ד') הגם שהמג"א (ריש סי' ר"ס) הביא מס' מגיד מישרים (משלי כ"ג ו') שאין לקוץ צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, ונמשכו אחריו א"ר והתו"ש וכ"כ העו"ש דיש סכנה מי שנוטל של ידיו ורגליו ביום אחד, מאחר שבסדר הכוונות ממחר"ש וויטל שהעתיק מטהרת יד הקודש מר אביו מהרח"ו ז"ל כתב שרבינו האר"י ז"ל, יום השישי היה נוטל צפרני ידיו ורגליו, ליכא למיחש למידי ע"ש, וכ"כ בספרו ברכי יוסף (או' ה') שכן פשט המנהג ואין גם אחד נזהר בזה.

בשע"ת (סי' ר"ס ס"ק ב') מביאו ובכפה"ח (שם ס"ק טו"ב). במשנ"ב (סי' ר"ס ס"ק ו') יש שכתבו שלא לקוץ צפרני הידים ורגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בע"ש או בעיו"ט, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו'. בס' ליקוטי יהודה (עניני שבועות) כתב שאף שנוכר בספה"ק שלא ליטול צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, מ"מ ערב חג השבועות, היה נוהג הגה"ק בעל החידושי הרי"מ זצ"ל לחתוך צפרני ידיו ורגליו בפ"א מפני שאז סוף הספירה וכענין טהרת אשה לבעלה שנוטלת בפעם אחת ואין קפידה. בס' ליקוטי מהר"ח מביא מהרה"ק רבי אלימלך מרודניק.

⁸² שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ח א').
⁸³ בתשו' שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ח א') כתב שראה צדדי החולקים בזה ויותר נוטה לצד המתירין, דנתינת הפתילה לתוך הצף אינו להשלים צורת הכלי, אלא הצף הוא בית קיבול המחזיק את הפתילה שעומדת להדלקה לבדה. שש"כ (פרק י"ג סעיף כ"ד).

⁸⁴ ראה משנ"ב (סימן ש"ד ס"ק ו').

⁸⁵ הגם שבעת הצורך מותר להאריך את זמן הפעלת השעון כדאי' בשש"כ. אבל לכתחילה ראוי לדאוג שלא להגיע למגע בשעון ביו"ט.

נייר אלומיניום

יחתוך נייר אלומיניום להניח מתחת למאכלי חלב אם ירצה לחמם על פלטה⁸⁶.

נר נשמה

מג. נר נשמה, ידליק לכתחילה בערב יו"ט⁸⁷. אם שכח, ידליקנו ביו"ט בבית הכנסת או בחדר שאוכלין שם⁸⁸.

ויש שמתירין להדליק נר נשמה ביו"ט רק על ידי נכרי⁸⁹.

הדלקה מנר יארצייט

מד. מותר להדליק לצורכו מנר יארצייט⁹⁰.

נר 48 שעות

מה. אם אינו מחמם או מבשל על כיריים של גז, ידליק בערב שבת נר של 48 שעות בכדי שיהא לו ממה להדליק נרות יום טוב⁹¹.

----- מקורות וציונים -----

⁸⁶ הפלטה בד"כ בחזקת בשרי, וכשירצה לחמם מאכל חלבי עליו, יניח שתי שכבות נייר כסף (יבשים) בכדי להפריד בין הפלטה.

⁸⁷ ראה שו"ע (סימן תקי"ד סעיף ה') בענין נר של בטלה.

⁸⁸ תשו' כתב סופר (סי' ס"ה) שידליק עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אור בחדר. ויותר טוב שידליקנו בבית הכנסת שיש שם מצוה, באורים כבדו ד'. ובבה"ל (סי' תקי"ד ד"ה נר). מסגרת השולחן (כלל צ"ח הערה ה'). ובפרט בימינו שבד"כ יש אור חשמל יעדיף להדליק בבית הכנסת וכנ"ל. וראוי לציין שהכת"ס דיבר בעיקר על נר לכבוד אבותיו שיש מצוה, ולא לעי"נ אחר.

⁸⁹ פמ"ג משי"ז (סו"ס קל"ב ס"ק ב'). קצשו"ע (כלל קצ"ח סעיף א').

⁹⁰ משנ"ב סי' קנ"ד (סעיף נ"ו). ערוך השולחן (שם סעיף טו).

⁹¹ שבי"ט טוב אסור להדליק אש חדשה מפני מוליד. שו"ע (סי' תק"ב סעיף א').

פרק ז זהירות מהכנה משבת ליום טוב

שינה בשבת ליו"ט

מז. אין לומר שישן בשבת כדי שיוכל להיות ער במוצ"ש, אבל מותר לישון, גם אם כוונתו להיות ער אחרי שבת⁹².

לבישת בגדים

מז. מותר ללבוש בגדי יו"ט בשבת לקראת ערב⁹³. ויש מחמירין⁹⁴.

לימוד

מח. מותר לש"ץ להכין קריאת התורה של יו"ט או מגילת רות בשבת, בכדי להתלמד⁹⁵.

מחזור ליו"ט

מט. כשהולך בשבת לבית הכנסת לתפילת מנחה, מותר לקחת עמו מחזור ליו"ט אם מעיין בה מעט בשבת⁹⁶.

הכנה ליו"ט. מוצרים קפואים

נ. אסור לעשות במושך כל היום שום דבר להכנה ליו"ט, כולל הוצאת מוצרים קפואים מהמקפיא⁹⁷.

----- מקורות וציטונים ----- =

⁹² ספר חסידים (סי' רס"ו). מג"א (סי' רצ"ב), משנ"ב (סי' ד'). ובתשו' אז נדברו (ח"ד סי' מ"ו אות ב') שמוותר מפני צורך מצות לימוד תיקון ליל שבועות.

⁹³ בן איש חי (פי' צו סעיף ד'), רבבות אפרים (ח"ג סי' שכ"ב) שבעת שלובש כבר מתנאה בבגדים אלו.

⁹⁴ כפה"ח (סי' תקכ"ט ס"ק כ"ג)

⁹⁵ עיקרי הד"ט (סי' ל"ו). אורחות חיים ספינקא.

⁹⁶ ראה שע"ת (סימן תרצ"ג ב). שש"כ (פרק כח פ"ב).

⁹⁷ שבט הלוי (ע' שכ"ד), ובמקומות ציבוריים והוא שעה"ד יש להקל להכין ע"י נכרי וישאל ש"ח. וראה עוד בח"א (כלל קנ"ג ו) ושעה"צ (סימן תק"ג ס"ק ב). נראה שבשעת הדחק אם יהיה ראוי ליהנות ממנו באותו היום יש מקום להקל.

סעודה שלישית

נא. אם לא הקדים לפני זמן מנחה קטנה לאכול סעודה שלישית, יכול לקיימו גם בזמן מנחה קטנה אך יזהר שיאכל פחות מהרגלו לקבוע סעודה בחול⁹⁸.

ברוך המבדיל בין קודש לקודש

נב. אחרי צאת הכוכבים, נשים הרוצות לעשות מלאכה ולהכין צורכי יו"ט יאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש⁹⁹.

----- מקורות וציטוטים -----

⁹⁸ רמ"א (סי' תקכ"ט) משנ"ב (שם ס"ק ח') שעה"צ (ס"ק י).

⁹⁹ מהר"י וייל (סי' קצ"ג). מג"א (סי' רצ"ט ס"ק י"ג). שו"ע הגרש"ז (שם סעיף י"ז).

פרק ח הדלקת נרות בליל יום טוב

הדלקה לפני סעודה

יח. נוהגין להדליק נרות יום טוב לפני התחלת סעודת יום טוב¹⁰⁰. (גם בשנה רגילה)

הדלקה לפני שקיעה

יט. יש נוהגין להדליק נרות יום טוב לפני שקיעת החמה כמו בערב שבת¹⁰¹. (בשנה רגילה)

הוצאת דסקיות ושעוה

נג. בכדי להכניס לפמוט או כוסית נרות חדשות להדליק ביו"ט, מותר להוציא את שאריות הנרות או דיסקיות מהדלקת ערב שבת¹⁰². וכן מותר להסיר משם שאריות שעוה עם ידית של כפית, ואם אי אפשר, אז ניתן להשתמש בסכין או מברג¹⁰³. ונכון להיזהר שלא לטלטלו, אלא ינערו ישירות לפח מבלי לטלטלו בידים¹⁰⁴.

היתוך נר

נד. אסור להתיך נרות עם אש בכדי להדביקם בפמוט¹⁰⁵.

----- מקורות וציונים -----

¹⁰⁰ מרדכי שבת (סי' רצ"ד), כתב מרבינו משולם שלא היה מברך על הדלקת הנר משום דאמרין במנחות (מ"ב:) כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכת מצותה אין מברכין עליה. ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה כדאמרין בערבי פסחים. נמצא שאם מדליקין סמוך לסעודה יש לברך גם לרבינו משולם. מאירי (שבת כ"ג:) מט"א (סי' תרכ"ה סעיף ל"ג). עיי"ש באלף למטה (ס"ק נ"א).

¹⁰¹ הקדמת בן הדרושה ליו"ד ח"א. נימוקי או"ח. שמירת שבת כהלכתה. שבט הלוי (ח"ג סי' ס"ט).

¹⁰² רעק"א (סוסי' תק"א בגליון ס"ק ד'). שש"כ (פרק י"ג סעיף נ'). ובהערה (ס"ק פ"ו).

¹⁰³ שש"כ (שם סעיף מ"ט).

¹⁰⁴ שו"ע הגרש"ז (סימן תצ"ט סעיף י"א). משנ"ב (ס"ק ט"ו). שש"כ (שם ס"ק קנ"ה).

¹⁰⁵ שו"ע הגרש"ז (סימן תקכ"ט סעיף י"א), גזרה שמא ימרח.

פרק ט תפילת ערבית ויקנה"ז

תפילת ערבית בלילה

יח. מתפללים ערבית כשכבר לילה, בכדי שיהיו ימי הספירה תמימות¹⁰⁶.
ויש שאמרו שאפשר להתפלל ערבית מוקדם (בשנה גילה), אבל הקידוש יעשה
בלילה¹⁰⁷.

ותודיענו

יט. בתפילת ערבית אומר ותודיענו. ואם שכח לאומרו וסיים התפילה, א"צ
להזור¹⁰⁸.
ומ"מ אסור במלאכה האסורה בשבת קודם שיקדש ויבדיל על הכוס. אלא צריך
לומר תחילה ברוך המבדיל בין קודש לקודש¹⁰⁹.

יקנה"ז

כ. סדר קידוש בליל יו"ט הוא יקנה"ז. דהיינו, ברכת היין, קידוש, ברכת
הנר, ה'בדלה, וזמן - שהחיינו¹¹⁰.

נר

כא. בברכת מאורי האש, יסתכל על הנרות, ולא יקרנם זה לזה¹¹¹, ויש
נוהגים לקרנם¹¹². ואין מסתכלים בצפרניים¹¹³.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁰⁶ ט"ז (סי' תצ"ד א'), חק יעקב. פמ"ג (מש"ז א'), שו"ע הגרש"ז (תצ"ד א'). בס' התעוררות
תשובה (ח"ב סי' רצ"ו) להתפלל ערבית בלילה גם מפני שרבים אינם קוראים קר"ש שעל
המיטה בליל זה.

¹⁰⁷ שלי"ה (ריש מס' שבועות) עיקר הקפידה לא לקדש ולאכול עד צאת הכוכבים. מג"א (סי'
תצ"ד) עמק ברכה, רבי יעקב פולאק. ובס' יוסף אומץ כתב שיכול לקדש בין השמשות כי
מדאורייתא נקרא לילה, ומפני שהלילות קצרים ולא ישאר זמן לעסוק בתורה.

¹⁰⁸ ביאור הלכה (סימן רצ"ד ד"ה ואם טעה): מפני שמזכיר אח"כ הבדלה על הכוס של קידוש.
משנ"ב (סימן רצ"ט ס"ק ל"ו). מבית לוי ע' תמ"א.

¹⁰⁹ פסחים ק"ג. תוש"ע (סי' תע"ג סעיף א'). שו"ע הגרש"ז (שם סעיף ו').

¹¹¹ הוספות בשו"ע הגרש"ז. שש"כ (פי ס"ב ס"ק ל"ב). הליכות שלמה (פ"ט אות כ"ג).

¹¹² מט"א (סי' ת"ר סעיף ב'). אלף המגן שם. יסושה.

¹¹³ שו"ע הגרש"ז הוספות, (עמוד תשי"א). מבית לוי פסקי בעל שבט הלוי, (עמוד תמ"ב).

כב. לא נהגו להדליק נר מיוחד להבדלה בליל יו"ט¹¹⁴

בשמים

כג. אין מברכין על הבשמים בין מוצ"ש ליו"ט, מפני:
א. דשמחת יו"ט ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים¹¹⁵.
ב. משום שביו"ט נמיי שובת איש של גיהנם¹¹⁶.

טעות בחתימה

כד. אם טעה, וסיים בחתימת הברכה, המבדיל בין קודש לחול, במקום בין קודש לקודש, צריך לחזור ולברך¹¹⁷.

שתיה מכוס לנשים

כה. המנהג שהנשים שותות מכוס הקידוש אף שגם הבדילו עליו¹¹⁸.

אשה מוציאה חברתה

כו. כמה נשים הנמצאות יחד בליל יו"ט שחל במוצ"ש, ואין איש להוציאן, יכולה אחת מהן לקדש יקנה"ז ולהוציא האחרות¹¹⁹, גם בברכת הנר¹²⁰, ואינן צריכות לקדש ולהבדיל כ"א לעצמה.

שהחיינו בקידוש

כז. אשה שמקדשת בעצמה וכן כשמוציאה בקידוש נשים אחרות, לא תברך שהחיינו בזמן הדלקת נרות יו"ט אלא בקידוש¹²¹.

----- מקורות וצינונים ----- =

¹¹⁴ כ"ה דעת הגרי"ש אלישיב, הגרש"ז א. ראה להלן (עמוד ט) ביאור מפורט בענין הדלקת נר מיוחד ליקנה"ז.

¹¹⁵ תוס' פסחים ק"ב:

¹¹⁶ ראה ב"ח סי' רצ"ז.

¹¹⁷ תשו' שבט הלוי (ח"ח סי' קי"ח) דמשנה ממטבע שטבעו חכמים. אורחות רבינו (ח"ב עמ' קי"א). תשו' להורות נתן (חי י"א סי' ל"א).

¹¹⁸ מבית לוי (ע' תמ"ג), מכיון שגם קדשו על כוס זה.

¹¹⁹ ראה תוס' פסחים ק"ו: ד"ה מקדש, מסדר רב עמרם, שביקנה"ז נעשה הבדלה טפילה לקידוש. ראה תשו' באר משה (ח"ו סי' קל"ו), קצוה"ש (סי' צ"ו סי"ק י"ב), הגרש"ז אויערבאך. שבט הלוי (ח"ו סי' מ"ב). תשו' מבי מדרשא (ח"א סי' נ"ח).

¹²⁰ גם בברכת הנר, כמ"ש בקצוה"ש (סי' צ"ו סי"ק י"ב). שבט הלוי (ח"ו סי' מ"ב) דתברך ברכת הנר ופקוקו של הבה"ל (סי' רצ"ו ד"ה לא יבדילו) אינו מוכרח כלל. תשו' אג"מ (ח"מ ח"ב סי' מ"ז). צי"א (חי"ד סי' מ"ג). תשו' מבי מדרשא (שם).

שהחיינו להוציא אחרות

כח. אם בטעות בירכה שהחיינו בהדלקת הנרות, ועכשיו בקידוש צריכה להוציא אחרות גם ידי ברכת שהחיינו, יכולה לברך ולהוציאן¹²².

----- מקורות וציונים -----

¹²¹ דרך החיים. שבט הלוי. וכל עיקר ברכת שהחיינו בעת הדלקת הנרות כתב בשאילת יעב"ץ (סי' ק"ז) שאין לה יסוד, אלא מכמה טעמים כתב יש להניח לבנות ישראל במנהגן שירשו מאבותיהם. שע"ת (סי' רס"ג ס"ק ד'). משנ"ב שם (סי' כ"ג). מט"א (סי' תרכ"ה סעיף ל"ג). אבל בכגון דא שמקדשת בעצמה, בודאי תברך שהחיינו בקידוש כמ"ש בעירובין (מ:) סמכין ל' אכסא.

¹²² שיטת הרמב"ם בהל' ברכות (פי"א הל' י'), שברכת שהחיינו אם יצא אינו מוציא, אבל להלכה נקטינן שאפשר להוציא אחרות, גם אם יצאה. כתב הרמ"ך (שם) מנהגינו לברך וכן ראוי לעשות. כסף משנה (שם ס"ק י'). ס' המכתם סוכה מ"ד. וכתב רבינו מנוח (שם) וכי מי שמדליק נ"ח לאחרים או קורא מגילה להוציא אחרים וכיוצ"ב אינו מברך שהחיינו. וראה עוד שו"ע (סי' תקפ"ה סעיף ב') וברמ"א שם: ואין חילוק בין אם יברך לעצמו או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים אפ"ה מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות (קול שופר ושהחיינו). וכ"ה הגר"מ שטרן שליט"א. הגר"מ גרינפלד שליט"א. והעצה לומר למי שעדיין לא שמעה שהחיינו לברך בקול ולהוציא האחרות, יתכן ולא כ"כ טוב. כי אע"פ ששהחיינו מברך אפילו בשוק, אבל אי' שמסדרין ברכת שהחיינו על הכוס. לכתחילה על הקידוש תברך ולא על היום בלבד.

פרק י סעודת ליל שבועות

בציעה מעליונה

נה. יבצע על לחם משנה, ויבצע מהלחם העליון¹²³.

בשר ודגים

נו. מצוה לאכול בשר ודגים לכבוד יום טוב¹²⁴.

בעצרת בעיני נמי לכם

נז. איתא בגמ'¹²⁵ הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה¹²⁶.

חלב בליל שבועות

נח. ישנם שאוכלים סעודה חלבית בליל שבועות, בכדי שסעודת בשר לא יכבד על ערנותם בלילה, אבל יש מערערים על כך¹²⁷.

----- מקורות וציונים ----- =

¹²³ רמ"א (סימן רד"ע סעיף א') מס' כל בו.

¹²⁴ ברכות מ"ט: שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א'). שו"ע הגרש"ז א': כשם שמצוה לכבד את השבת ולענגה, כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ד' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קודש. איזה עונג זה שאמרו חכמים שחייב אדם לאכול בכל יו"ט ב' סעודות וכו'. בסוף סעודת ליל יו"ט כדאי לשים לב לשעה שמסיים אכילת בשר, בכדי להישמר משתייה חלבית לפני חלוף שש שעות.
¹²⁵ פסחים ס"ב:

¹²⁶ א"ר אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא. רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא וכו'.

¹²⁷ דרכי תשובה (סי' פ"ט) מנהג זה לא יתכן עפ"י שיע"ת (סי' תקכ"ט) דישי חויב בבשר גם בלילה. תשו' מועדים וזמנים (ח"י קיד), שמבטל מצות עשה דשמחה, ועוד.

פרק יא תיקון ליל שבועות

תיקון ליל שבועות

נמ. נוהגים הרבה להיות נעורים כל ליל שבועות לעסוק בתורה. בספרים הק' נכתבו כמה טעמים בזה,¹²⁸.

סדר לימוד

ס. סדר הלימוד בתורה נביאים כתובים, מדרשים, זוהר, תרי"ג מצות¹²⁹.

סא. גם מי שאינו יכול להיות ער כל הלילה יאמר סדר זה¹³⁰.

תורה שבע"פ

סב. יש מקומות שעוסקים בליל שבועות בעיקר בלימוד תושבע"פ¹³¹.

----- = ----- מקורות וציטונים -----

- ¹²⁸ 1. זוהר הק' אמור: כד מטי האי ליליא ליבעי ליה למלעי באורייתא. ובזוה"ק בראשית, הטעם משום **תיקון קישוטין דכלה**. שעה"כ. שו"ע הגרש"ז (סעיף ג'). 2. מג"א (סי' תצ"ד): **תיקון למה שישנו אז ישראל** כל הלילה והוצרך הקב"ה להעירם. משנ"ב (סי' תצ"ד ס"ק א'). 3. שפ"א (שבועות): על פי אומרם ז"ל אם שמוע בישן תשמע בחדש ולכן צריכים לקבל בלילה זו התורה שלמדנו עד עתה וזה הכנה להתחדש.
4. ישועות יעקב: לתקן מה שלא רצו תושבע"פ, לכן לומדים כל הלילה תורה שבע"פ. שעה"כ (פ"ט): מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק. משנ"ב (תצ"ד א'). (במנהגי תימן: מקובל אצלם שבלייל שבועות בשעה הרצוי נפתחין שערי שמים ומחלקין פרנסה לכל אדם די מחסורו, ומתקבלת אז התפילה אף אם מבקש דבר חוץ לדרך הטבע).
- ¹²⁹ שער הכוונות. של"ה מס' שבועות. בן איש חי במדבר (ס"ק ד').
- בעדות המזרח לפי סדר קרואי מועד. אר"י, אשכנז נוסח המודפס בתיקון ליל שבועות. בשל"ה מוסיף על נוסח שלפי האר"י.
- ¹³⁰ כפה"ח תצ"ד ח'.
- ¹³¹ ישועות יעקב. תושבע"פ לא רצו אלא באונס, לכן עיקר היגיעה בזה. שו"ע הגרש"ז ג'.
- בס' סדר היום כתב שחצי תיקון וחצי תושבע"פ.

נשים בתיקון

סג. נשים לא יאמרו התיקון כלל¹³².

שיחת חולין

סד. יזהר משיחה בטילה, או חולין, כל הלילה¹³³.

שתיה

סה. כששותה כוס משקה, אם כיוון בשעת הברכה, יכול לשתות כוסות נוספים מבלי לברך שוב¹³⁴.
ואם יודע שיהא הפסק גדול בין כוס לכוס, עדיף לכיין שמברך רק על הכוס שלפניו כעת¹³⁵ ואז מברך ברכה לפניו ותיכף לאחריה.

טבילה לפני עלות השחר

סו. באשמורת הבוקר לפני עלות השחר יש נוהגים לטבול במקוה¹³⁶.

----- מקורות וציטונים -----

¹³² רב פעלים (ח"א סוד ישרים סי' ט') על פי סוד.

¹³³ אור צדיקים (סי' ל"ב). בן איש חי (במדבר ס"ק ג'). יסוד ושורש העבודה. כפה"ח (אות י"א). מהבעש"ט לא לשוח עד אחרי כתר במוסף.

¹³⁴ בשו"ע (סימן קפ"ד סעיף ה') כתב המשנ"ב (ס"ק י"ז) שיש הרבה אחרונים דסברי שברכה ראשונה לא הפסיד כל שלא הסיח דעתו בינתיים. ובכפה"ח (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב). ובתשו' ציץ אליעזר (חי"ב סי' א'). יבי"א (ח"ו סי' כ"ז). שאילת שאול (או"ח סי' כ"ד).

בס' הליכות שלמה (פי"ב ג') שהגם שדעת המג"א ס"ק ט' שאפילו כיון בפירוש לא מהני על אחר שיעור עיכול, ובמשקין שלא נזכר מהו שיעור עיכול יתכן שיעבור השיעור בין שתיה, מ"מ למעשה נוהגין באבהעו"ז מתשו' הרמב"ם (סי' קע"ט) שאפי' אם פסק כל היום א"צ לחזור ולברך.

¹³⁵ בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סי' ק"ב וח"י סי' ט"ו), העלה כמה טעמים להחמיר בזה ולחשוש לדעת המג"א המובא במשנ"ב שם שיחזור ויברך אפילו לא הסיח דעתו עדיין עיי"ש. ובהליכות שלמה שם.

*ראוי לשים לב, אם ברצונו לשתות משקה עם חלב לפני התפילה, יבדוק אם עברו שש שעות מאכילת בשר בסעודת ליל יו"ט.

¹³⁶ זוה"ק (פ' אמור). של"ה (מס' שבועות). שעה"כ (ע' פ"ט) ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלה"ש בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נקרא אילת השחר כנודע, אז

פרק יב ברכות השחר

על נטילת ידיים

סז. הניעור כל הלילה¹³⁷, יזהר לא לברך על נטילת ידיים כשנוטל ידיו בעלות השחר¹³⁸, רק אחרי שעשה צרכיו לפני התפילה¹³⁹. אבל אם עשה צרכיו, יטול ידיו ויברך¹⁴⁰.

א' נשמה. המעביר שינה

סח. הניעור כל הלילה, יש הסוברין שברכת אלקי נשמה והמעביר שינה, לא יברך¹⁴¹.

----- מקורות וצינונים ----- =

צריך שתטבול במקוה ותכוין אל מקום העליון שהוא כתר עליעון ז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמישים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וכו'. ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. יוסף אומץ (תתנ"ב).

זמן עלות השחר לדעת בעל שבט הלוי, הוא 72 דקות לפני הנץ החמה.

¹³⁷ ואם ישן שינת ארעי, להרא"ש כאילו לא ישן כלל, ואם ישן באופן קבע, אפילו מקצת הלילה, יברך, משום דסתם ידיים עסקניות הן. הרא"ש. משנ"ב (סי' ד' ס"ק כ"ז).

¹³⁸ ואע"פ שאינו מברך, כתבו הרבה פוסקים שיש ליטול ידיו.

רמ"א (סי' די"ג). הרב יד אהרן בהגב"י בשם האר"י ז"ל שצריך לערות ג"פ וכן הביא החיד"א בשו"ב (סי' די' א') בשם ס' תרומה חדשה דלינה פוסלת בנט"י. ובשע"ת (שם ס"ק ט') מביאם וכתב שכן נראה שיש לנהוג כמ"ש הרמ"א שיש ליטלם בלא ברכה. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף י"ג)

¹³⁹ בשו"ע (סימן ד' סעיף י"ג) כתב המחבר; אם היה ניעור כל הלילה יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית וכו' הספק הוא אם טעם נטילת ידיים הינו מפני ש; ידיים עסקניות (רא"ש ברכות ס:). או בגלל שהאדם נהיה ברי' חדשה, והנטילה ככהן שמקדש ידיו מהכיוור (רשב"א תשו' קצ"א).

¹⁴⁰ א"ר (סי' די' ס"ק ח'). דרך החיים. משנ"ב (סימן ד', ל). וראה עוד שו"ע הגרש"ז בסידורו; שימשמש במקומות המכוסים שבגופו קודם הנטילה כדי שיברך על נטילת ידיים לדברי הכל.

¹⁴¹ עטרת זקנים (סי' מו, ח). א"ר (סי' מ"ו ס"ק י"ב).

אבל יש הסוברין שמברך בעצמו, כיון שהברכות סודרו על סדר העולם¹⁴².
לכן יש הסוברים שעדיף לכתחילה שישמע מאחר ויכוין לצאת¹⁴³.

שיתין נשמין

סט. אם ישן שיתין נשמין מברך כל הברכות¹⁴⁴, לכמה דיעות, השיעור חצי שעה¹⁴⁵.

ברכת התורה כשניעור בלילה

ע. אם למד כל הלילה, דעת הרבה פוסקים שיכול לברך בעצמו ברכות התורה¹⁴⁶.

----- מקורות וציונים -----

¹⁴² רמ"א (סי' מ"ו ח') וי"א דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם, וכן המנהג ואין לשנות. שעת"ת (סי' מ"ו י"ב) מס' פע"ח: מנהג מורי ז"ל הח"י ברכות מן ענט"י עד ברכות התורה היה נוהג לאומרם בביתו ואפילו בלילה קודם עמוד השחר, ומסדרם כל ברכה בשעה שנתחייב בה כמ"ש בגמ' וכו'. והנה כל הח"י ברכות השחר עד סוף כל ברכות התורה חייב אדם לברך בכל יום אפילו שלא נתחייב בהם ביום ההוא כגון שלא ישן בלילה כל עיקר וכו' כי לא נתקנו אלא על מנהג העולם ולא על כל אדם בפרטות, ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים ואין ראוי לבטל כ"א ברכות ענט"י ואשר יצר שאם לא ישן כלל או לא הוצרך לנקביו אינו מברך אותם. גרש"ז ז'. ברכ"י. ערוה"ש. משנ"ב (כד).

¹⁴³ שעת"ת (סימן מו ס"ק יב). משנ"ב (שם ס"ק כד) שיראה לשמוע אלו השתי ברכות מאחר ויכוין לצאת. בא"א (בוטשאטש תצ"ד) צייתי שיברך ברכת התורה הק' וברכות השחר, לפני העמוד, מי שלא ניעור כל שבועות, ויכוין לפטור הנעורים, וכמ"ש בבאה"ט ובמג"א ז"ל שכ"ה עצהיו"ט.

¹⁴⁴ חיי אדם (כלל ז, ח). משנ"ב (מו, כד).

בשיעור שיתין נשמין יש כמה דיעות; 6 שעות (תוספת חיים) 3 שעות (שעת"ת) חצי שעה (קצש"ע סי' ב' ח', מחז"ב בה"ל) – 3 דקות (בה"ל סי' ד').

¹⁴⁵ קיצושו"ע (סי' ב' סעיף ח'). קצוה"ש (סי' ב' בדה"ש א'), אור לציון (ח"ב פ"א סי' ז'). מחז"ב (קו"א סי' ד'). בה"ל.

¹⁴⁶ כתב המג"א (סי' מ"ו ס"ק י"ב) בשלמא לסברת הטור דבשינה תליא מילתא, אם לא ישן א"צ לברך אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום א"כ צ"ל דמה שמברך בבוקר היינו משום שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר. תדע דהא

דעת הפרי חדש¹⁴⁷; כיון שהיה ער בלילה, אין צורך לברך ברכת התורה בבוקר¹⁴⁸.

ישמע מאחר

עא. יש הסוברים שישמע מאחר ויכוין לצאת¹⁴⁹.

כוונה עד למחרת

עב. בערב שבועות, כשמברך ברכות התורה, יכול לכוין לפטור עצמו בברכה רק עד בוקרו של חג השבועות, ואז יחוייב לברך¹⁵⁰.

----- מקורות וציטונים -----

לר"ת כשעומד קודם עלוה"ש א"צ לברך וכשמאיר היום צריך לברך, א"כ לדין נמי, אף שלא ישן, כשמאיר היום צריך לברך, שלא היה דעתנו לפטור רק ליום א' כתקנת חז"ל. ובסי' תצ"ד מסיק המג"א כיון שנוהגין לברך כל יום ברכה"ת א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך ברכת התורה כשיאיר היום וכן נראה עיקר. דרך החיים (סי' ה'). וכתב בא"ר (שם סי' ט'): ניעור כל הלילה יראה דלכ"ע צריך לברך בביקר ברכת התורה דעדיף מברכת השחר דהכא ודאי אין דעתו בברכה יותר מיום ולילה. שער הכוונות. ברכ"י (מ"ו, יב). שו"ע הגרש"ז סעיף ז': לסברא האחרונה (מג"א) צריך לברך כשיאיר היום כמו שאר ברכות השחר שנוהגין לברך אע"פ שלא נתחייב בהן וכו' והרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכה"ת מאחר ויתכוון לצאת ידי חובתו אם אפשר לו ואם לאו יברך בעצמו. ערוה"ש (סי' מז סעיף כג). והמשנ"ב (שם סי' כ"ח) מביאם וכתב, ספק ברכות להקל, אבל בכפה"ח (מ"ז, כו, מ"ט), בשם האר"י שמברכים, ובמקום מנהג לא אומרים סב"ל.

¹⁴⁷ פרי חדש (סי' מ"ו סי"ק ח') לדין בהפסקה תליא מילתא, וכל שלא ישן כלל בלילה אין צריך לברך שהרי לא הפסיק.

¹⁴⁸ חיי אדם (כלל ט סעיף ט), ביאור הגר"א. משנ"ב (סי' מ"ז סי"ק כ"ח).

¹⁴⁹ מג"א (סי' תצ"ד) הרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכה"ת מאחר, ויתכוין לצאת ידי חובתו. שו"ע הגרש"ז (סימן מ"ז סעיף ז'). משנ"ב (מ"ז, כח), ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד.

¹⁵⁰ מג"א בפתחת סי' תצ"ד: בסי' מ"ז י"ב משמע, אם נעור כל הלילה א"צ לברך ביום שלאחריו וכו' אלא שמתחילה אין דעתנו לפטור רק ליום ולילה אחד, וכשקם בבוקר קודם עלוה"ש נחשב ליום שלאחריו וכו' ולדין, כיון שנוהגין לברך כל יום ברכת התורה

ישן בערב יום טוב

עג. אם ישן בעיו"ט שינת קבע ובלילה שאחריו היה נייעור, דעת הגרע"א שיברך בבוקר¹⁵¹.

לגמור סדר לימודו

עד. כשדעתו לישון מעט אחרי לימודו, מותר לגמור סדר לימוד¹⁵² ויברך כשיקום משינתו.

ברכה אחר עלוה"ש

עה. אם היה ער בלילה, יברך ברכות התורה אחרי עלות השחר¹⁵³.

שומר כשישן לפני תפילת שחרית

עו. הלומד כל הלילה עד עלוה"ש והולך לישון לפני התפילה, צריך למנות שומר שיעיר אותו לתפילת שחרית, מחשש שיישן עד עבור זמן תפילה¹⁵⁴.

----- = מקורות וציונים -----

א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך כשיאיר היום, וכן נראה עיקר. ובמחצה"ש שם כתב: שאע"ג דבסי' מ"ז נראה דמספקא ליה, צ"ל בתר דאיבעיא הדר פשיט ליה. ובפמ"ג (א"א שם); וברכת התורה ודאי מברכין, דאין כוונתינו רק ליום ולילה. תשו' קרן לדוד (סי' נ"ט). וכ"ה האדר"ת בלוח ארץ ישראל.

¹⁵¹ רעק"א בהגהותיו (סי' מ"ז) ישן ביום וניער כל הלילה שלאחריו דמברך בבוקר בממה נפשך, לר"ת צריך לברך דלא נפטר רק מעל"ע, ולהרא"ש גם שינת היום הוי היסח הדעת וכו'. וא"צ לחוש דנפטר באהבת עולם, דלהרבה פוסקים אינו פוטר רק מה שלומד מיד, ולהרבה פוסקים קר"ש לא הוי לימוד כנלענ"ד. התעוררות תשובה (ח"ב סי' קמ"ז). משנ"ב (מ"ז כ"ח).

¹⁵² תוספות חיים. וכתב מהרש"ג (א, סב) שנראה, רק עד הנץ החמה.

¹⁵³ מ 72 דקות לפני הנץ החמה.

¹⁵⁴ ראה שו"ע (סי' פט). תשו' בנין עולם (ח"א א'). שערי הלכה ומנהג (או"ח סי' מ"ד). וראה משנ"ב סי' רל"ה (סי' י"ח). בתשו' שבט הלוי (ח"י סי' מ"ט) מלמד זכות להקל בזה כשמעמיד שעון מעורר וכדו' דבלא השינה יטרד בתפילתו.

פרק יג מנהגי היום

אקדמות

עז. נוהגים לומר פיוט אקדמות בשבועות, שהוא שבח על בחירת הש"י בישראל ונתנית התורה¹⁵⁵.

מתי נאמר

עח. מעיקר התקנה, אומרים אותו אחרי פסוק ראשון שקראו בתורה¹⁵⁶. המנהג היום בהרבה קהילות לאומרו, לפני שהכהן מברך על התורה¹⁵⁷.

מגילת רות

עט. נוהגין לקרוא מגילת רות בחג השבועות¹⁵⁸.

וכמה טעמים נאמרו בזה;

א. מפני שכתוב בה בתחילת קציר שעורים, תחת עצרת שנקרא ביכורי קציר חטים¹⁵⁹.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁵⁵ מחבר הפיוט הוא ר' מאיר ב"ר יצחק, חברו בשנת ד' תתס"ב. והוא שבח על בחירת הש"י בישראל ונתן לנו התורה (לבוש סי' תצ"ד). תחילה מדבר מגדולת הש"י וגבורתו. ממשיך בשבח עם ישראל שעוסקים בתורה. שאלת האומות "מנן ומאן הוא רחימך" שבשבילו בחרתם לגור עם האריות ונסיון האומות לפתות את ישראל. תשובת ישראל הדוחים הצעת האומות, ותיאור הגדלות שתהא לישראל לעתיד. תיאור שכר הצדיקים לעתיד, מלחמת שור הבור וליתן וסעודת הצדיקים לעתיד. בס' שערי הלכה והמנהג שאצל הספרדים אין אומרים אקדמות, וכן בוורמייזא אין אומרים אקדמות.

¹⁵⁶ מהרא"ק. מהרי"ל. לבוש. שערי אפרים.

¹⁵⁷ ט"ז. פמ"ג (מש"ז א'). ר"י עמדין. חת"ס.

¹⁵⁸ מחז"ו. רוקח (רצ"ו). אבודרהם. מהרי"ל. רמ"א (סימן ת"צ סעיף ט'). גרש"ז (תצ"ד י"ג).

ז"ח ס"ו ע"ד. סודר תכלאל.

¹⁵⁹ מחזור ויטרי סי' שי"ב.

ב. על שם רות שנתגיירה, וישראל נתגיירו בעצרת ונכנסו תחת כנפי השכינה בקבלת התורה¹⁶⁰.

ג. במדרש רות אמרינן למה נאמרה רות בעצרת בזמן נתינת התורה ללמודך שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועניות וכו'¹⁶¹.

ד. מועשה של בועז היה בימי קציר חיטים שכלה בחג השבועות שמביאין שתי הלחם מחיטין, ובפ' מועדים בפ' אמור כתיב ובקצרכם את קציר ארצכם וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגומר מיד אחר פרשת שתי הלחם שמביאים בשבועות, ואותם קיים בועז וכו'. ורות היתה ענייה וגירת לכך קוראים רות בו ביום¹⁶².

ה. מגילת רות מדברת מחסד ומתן תורה הוא חסד מתחילתו ובאמצעותו וסופו¹⁶³.

ו. בפ' אמור פ' שבועות, ובקצרכם את קציר ארצכם לעני ולגר תעזוב אותם וכו' ותורת חסד על לשונה ובוועז עשה כן בקצירותו לרות¹⁶⁴.

קריאת מגילת רות בציבור

פ. יש שלא נהגו לקרות מגילת רות בציבור¹⁶⁵.

תהלים

פא. נכון לומר תהלים בחג השבועות שהוא יומא דהילולא של דוד המלך¹⁶⁶.

מאכלי חלב

פב. נוהגין לאכול מאכלי חלב בשבועות, וכמה טעמים נאמרו בזה;
א. תורה נמשלה לדבש וחלב¹⁶⁷.

----- מקורות וציטוטים -----

¹⁶⁰ אבודרהם

¹⁶¹ מחזור ויטרי. שו"ע הגרש"ז.

¹⁶² לבוש שם.

¹⁶³ אליה רבה.

¹⁶⁴ רוקח.

¹⁶⁵ שו"ע הגרש"ז פסקי הסידור. בני עדות המזרח. ובכמה קהילות.

¹⁶⁶ חיד"א מו"ב.

- ב. כשני תבשילין של פסת. זכר לשתי הלחם¹⁶⁸.
- ג. כימי נקיים דם נעכר ונעשה חלב, מדין לרחמים¹⁶⁹.
- ד. אחרי מתן תורה לא מצאו רק מאכלי חלב לאכול¹⁷⁰.
- ה. מלאכים רואים שאנו נוהרים על בב"ח, לא כמוהם אצל אברהם¹⁷¹.
- ו. מנחה חידשה ליד ב'שבועותיכם, ר"ת חלב¹⁷².
- ז. דם נעכר ונעשה חלב זה כל עבודתינו בעוה"ז לנצח יצר ולהפכו לטוב¹⁷³.
- ח. לאו בשר בחלב, הוא נגד יום שבועות, זוה"ק. כל יום משם"ה ימים נגד שם"ה לאוויז. לא תבשל גדי סמוך לראשית ביכורי אדמתך¹⁷⁴.
- ט. ו' שמות נקראו להר סיני, אחד מהם, גבנונים¹⁷⁵.
- י. זכר ליום שנמשה משה רבינו מהמים ולא רצה לינוק מהנכרית¹⁷⁶.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁶⁷ אורחות חיים. כל בו נ"ב.

¹⁶⁸ רמ"א סי' תצד ג'. לטעם הרמ"א יש לאכול לחם בסעודת חלב ובסעודת בשר. והמנהג הרווח שאוכלין מיני מזונות חלביים בסעודת החלב, ורק אח"כ נוטלים ידים לסעודת בשר. דרכ"ת (יו"ד סי' פ"ט י"ט) דרכי חיים (צאנז) דרכי חיים ושולם (תרמ"ד)

¹⁶⁹ מג"א תצד ו'

¹⁷⁰ גאולת ישראל. משנ"ב (תצד ס"ק יב)

¹⁷¹ תורת חיים ב"מ פ"ו.

¹⁷² מטה משה תרצ"ב.

¹⁷³ ישועות יעקב סי' תצ"ד.

¹⁷⁴ חידושי הרי"מ.

¹⁷⁵ ר"ש מאוסטרופולי.

¹⁷⁶ ס' מטעמים.

פרק יד המתנה בין חלב ובשר ולאחר גבינה צהובה

הפסקה בין חלב לבשר

פג. לאחר אכילת גבינה יש להפסיק לפני אכילת בשר¹⁷⁷.

ברכה אחרונה או שעה

פד. ובזוהר הק' החמיר מאוד, לעשות הפסק בברכת המזון או המתנת שעה בין מאכלי בשר וחלב¹⁷⁸.

גבינה קשה

פה. אם אוכל גבינה קשה¹⁷⁹, צריך להפסיק בברכת המזון (או ברכה אחרונה), ולהמתין¹⁸⁰ שש שעות¹⁸¹ לפני שאוכל בשר.

----- מקורות וציטונים ----- =

174. מעיקר דינא דגמרא (חולין ק"ה). ובשו"ע יו"ד (סי' פ"ט סעיף ב'), אכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר מיד, וצריך לקנח פיו ולהדיחו. והרמ"א שם כתב שיש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה. ואין למחות על המקילין וטוב להחמיר, וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר, ויש מקילין.¹⁷⁸
בזוה"ק פ' משפטים קכ"ה כתב בחומרה: כל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא יש ח"ו פגם וכו'. מביאו בית יוסף סי' קע"ג, ולכן גם בין גבינה לבשר צריך ברכה אחרונה והמתנה. וכתב הרמ"א (סי' פ"ט סעיף ב') וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר וכו'. וכתב הלבוש (סי' פ"ט סעיף ב') שלפי דברי זוהר שזכינו אליו בימינו, יש ליזהר שלא לאכול אפילו בשר עוף לאחר גבינה בסעודה אחת כי אם מסעודה לסעודה כמו בגבינה אחר בשר. ובחגורת שמואל שם (סי' י"ח) שמדובר בגבינה קשה, ישנה, שמושכים טעם עד זמן ארוך כבשר.

179 היינו שעברו עליו 6 חדשים, או שהיא מתולעת. או"ה (כלל מ' י" טו"ז) (שם סי' ד) ש"ך (שם סי' טו).

והבן איש חי כתב (שלח שנה ב'טו) שלכל חודש שהגבינה התיישנה, מחכים עוד שעה.¹⁸⁰
בטעם המתנה אחרי אכילת בשר לחלב, כתב רש"י (חולין ק"ה) ומביאו הטור (סי' פ"ט) שהוא מפני שהבשר מוציא שומן ומושך טעם זמן ארוך. והרמב"ם (הל' מאכ"א ט' כח) כתב הטעם משום שנשאר בשר בין השיניים. ומביאים הט"ז וש"ך בסי' פ"ט.
ולכן חששו בגבינה קשה להמתין אחריה, מפני שטעמה חזק ומושך טעם וגם מפני שהגבינה הקשה נדבק בין השיניים. ד"מ (שם סי' ב') פרי חדש (סי' טו), פמ"ג (שפ"ד סי' ק טו), ט"ז (סי' ד) ובפמ"ג (מש"ז סי' ד').

גבינה רכה

פז. כשאכל גבינה רכה, ואח"כ ברצונו לאכול מאכלי בשר, לכתחילה יש להפסיק בין חלב לבשר בברכת המזון¹⁸² (או ברכה אחרונה), לעשות קינוח והדחה ולהמתין שעה, ומנהג רבים להמתין חצי שעה¹⁸³.

ואם קשה לו, אזי לאחר שאכל גבינה רכה מותר להמשיך באותו סעודה ולאכול בשרי, אבל חייב בקינוח והדחה אחרי מאכלי החלב¹⁸⁴. ויחליף מפה¹⁸⁵.

תבשיל גבינה

פז. אם אכל תבשיל גבינה, כגון עוגת גבינה, שנדבק בידים, יש לרחוץ ידיו לפני אכילת בשר¹⁸⁶.

מגמר אכילה

פח. ההמתנה בין בשר לחלב, הוא מגמר אכילת הבשר, וכן להיפך (לא מסוף סעודה)¹⁸⁷.

----- = מקורות וציטוטים -----

¹⁸¹ הרמ"א בסי' פ"ט סעיף ב' (הובא לעיל הערה 1) כתב שטוב להחמיר, כמו בגבינה אחר בשר. וכתב הש"ך (שם ס"ק ט"ז) שדי להמתין שעה 1 בין גבינה לבשר. אבל הט"ז שם (ס"ק ד) כתב שיש להמתין 6 שעות. וכן הפמ"ג (שפ"ד ט"ז) חכמת אדם (כלל מ' סעיף י"ג) משנ"ב סי' תצ"ד שעה"צ (ס"ק טו).

¹⁸² שיירי כנה"ג סי' תצ"ד (ס"ק ג'). תשו' מהרש"ג יו"ד (ח"א סי' י"ג). של"ה מס' שבועות (ד"ה הפטרה). פמ"ג יו"ד (סי' פ"ט מש"ז ס"ק ג'). באר מים חיים (פי' וירא או ח'). דרכי תשובה יו"ד (סי' פ"ט ס"ק י"ט). מעדני השולחן (שם ס"ק פ"ט). ספרי חג השבועות (פרק ט' סעיף ד').

¹⁸³ מהרש"ג (ח"א סי' י"ג), שכוונת הזוה"ק "שעתא חדא" לזמן מסויים. כמו שר' יונה כתב בגמ' ברכות: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת וכו' והכוונה הוא לזמן מסויים ולא דוקא לשעה של 60 דקות. סי' מטה ראובן (סי' קפ"ו). מבית לוי (יו"ד ב"ח) שמנהגו ומנהג מדינות רבות להמתין חצי שעה, מפני שלא יהא החלבי סמוך לבשרי, כמ"ש הזוה"ק, ובכל מקום סמוך הוא תוך חצי שעה, כמו "סמוך למנחה". הליכות שלמה (שבועות י"ב). תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"צ).

¹⁸⁴ מג"א סי' תצ"ד. חכמת אדם (כלל מ' י"ב) משנ"ב טו, שעה"צ (טו). וראה עוד בס' אמרי יעקב להגר"מ שטרן שליט"א (עמ' צ"ה).

¹⁸⁵ יו"ד סימן פט (סעיף ד'). מג"א (סי' תצ"ד ו'). חק יעקב (שם ס"ק י"ב).

¹⁸⁶ שו"ע יו"ד (סימן פ"ט סעיף ב'). ובש"ך (שם ס"ק ט' כ').

¹⁸⁷ דגול מרובה יו"ד (סי' פ"ט), ש"ך (ס"ק ג'). דרכ"ת (שם ס"ק ד'). מבית לוי יו"ד.

גבינה צהובה

פט. גבינה צהובה בימינו¹⁸⁸, נחלקו הדיעות אם נחשב לגבינה קשה¹⁸⁹, או לגבינה רכה¹⁹⁰, ולכן מי שנוהג בזה כגבינה רכה, יש לו על מי לסמוך¹⁹¹.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁸⁸ הכוונה לגבינות הצהובות המצויים בד"כ בחנויות בארץ ישראל עם הכשר טוב. ואין הכוונה כאן לגבינה הצהובה הקשה שנפוץ מאוד באירופה וכמו שמפוי' להלן.

¹⁸⁹ בס' קובץ תשובות (ח"א סי' נח) מחמיר בגבינה צהובה, וטעמה נמשך בפה זמן רב, ומחמיר גם בהמתנה אחרי אכילת פיצה וכדומה. ובתשו' שבט הלוי (ח"ב ל"ה) חושש אולי הועמדה בקיבה ונקרא קשה. וגם חשש שאולי ישווקו גבינות קשות ממש ולא יבחינו בין אלה שעברו עליהם 6 חדשים לבין אחרות. ובתשובה לשואל (הרה"ג יוסף משדי) אמר הגר"ש וואזנר שכל האיסור הוא כשאוכל את הגבינה הצהובה לבדה, אבל אם אוכל אותה עם לחם, אין צריך להמתין שש שעות, עי' בדרכ"ת (שם ס"ק מ"ג) מיד יהודה שגבינה שנתבשלה בתבשיל או נאפתה עימו א"צ המתנת 6 שעות.

הגרשז"א (הליכות שלמה, שבועות פ' י"ב) שמן הדין אין צורך להמתין 6 שעות, ויש שנהגו להחמיר מחשש שבזמננו מתקשה הגבינה מאופן עשייתה, וישנם אחוזי שומן גבוהים וחומרים וכו', וכן נהג להחמיר בעצמו.

¹⁹⁰ החזון איש הורה שאין הגבינה הקשה שבזמננו דומה לגבינה המוזכרת בפוסקים ורק אם עמדה שנה, צריך להמתין אחריה ו' שעות (הגר"ח קניבסקי מעשה איש ח"ה). בתשו' אבן ישראל (ח"ט סי' ס"ח) שאפילו הגבינות הצהובות אינן קשות כל כך כבישנות שמלפנים, ואין נשאר בין השיניים ואין טעם נמשך. וכ"ה הגר" פיינשטיין (רבבות ויובלות ח"ב סי' ר"ס) וכן הובא משם הגר"א קוטלר (עי' תשובות והנהגות ח"ו סי' קע"ו) שרק אם אי אפשר לחותכה אלא ע"י מגרדת, אז נחשב הגבינה כקשה. ובתשו' משנה הלכות (טו ט"ז) שא"צ להמתין 6 שעות לאחר גבינה צהובה בימינו, ומביא שם שכ"ה דעת הגר"מ פיינשטיין. באר משה (סי"ס פתחי הלכה עמוד ק"נ) דהגבינה של ארצות הברית הוא מתיר בלי שום חילוק ורק אם ישנם נקבים בגבינה שנעשו מחמת יושנם (כמו בגבינות שוויצריות, הולנדיות) אז יש להחמיר.

ובתשו' שב ורפא (סי' כו) שדעת הגר"מ הברשטאם שא"צ להמתין 6 שעות. וכ"ה דעת בעל רבבות אפרים (יגל יעקב העי' רמ"ז). ובמנחת אשר (שמות סי' סא אות ב') כתב: אין להחמיר בזה, וברור כשמש שבגבינה צהובה דידן הנמס בפה לא שייך כלל שישאר בין השיניים לאחר שעה, ופשוט גם דאין זה בכלל גבינה קשה שהפוסקים דברו בזה שהיה קשה מאוד, עד שנשאר לאחר שעות בין השיניים כמו בשר. וכ"ה דעת הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א.

בתשו' שולחן הלוי (ח"א פ' כב) בגבינה שיוצרה ו' חדשים לפני אכילה, אלא שתוך יום או יומיים מייצורה, נעטף בפלסטיק אטום ולא נשתנה הגבינה מאז. דעתו שאינו נחשב לגבינה קשה עיי"ש.

¹⁹¹ גבינות צהובות ומלוחות, ברובן אינו בגדר "גבינה קשה", כמו גבינה 'פיראוס', 'חרמון', 'מוצרלה', גבינה משולשת' MÜNSTER מואנסטאר,

קטן בהמתנה אחרי בשר

צ. קטן עד גיל 3 צריך רק שיהיה הפה נקי מלכלוך המין השני¹⁹².

צא. מגיל 9-3 מרגילין מעט מעט, שעה אחרי שעה עד שש שעות¹⁹³. ויש סוברין שעד גיל 9 ימתין רק שעה אחת¹⁹⁴.
ויש הסוברין שמגיל 5-3 ימתין שעה, בגיל 5, ימתין 3 שעות¹⁹⁵.

ויש סוברין שמגיל 10-9, אם הם בריאים 6 שעות¹⁹⁶, ויש שנהגו להמתין רק מסעודה לסעודה¹⁹⁷.

----- מקורות וציונים -----

גבינות קשות ממש, כמו "פרמזן", "קצ'קבאל" גבינה צפתית מקורית, וכן הגבינות השווצריות, CHEDAR CHEESE, הולנדיות, עם הכשר טוב, השכיחים יותר בחו"ל, יש להמתין אחריהם 6 שעות כמו שכתב הרמ"א.

¹⁹² אמת ליעקב (סי"ט) באר משה (ח"ח סי" לו) שבט הלוי (ו"ד ח"ד פ"ד) ס' יצחק יקרא (סי' שכ"ג א') תשו' משנה הלכות (ח"י סי' צ"ו). בגיל זה אינו בר הבנה ואין מצות חינוך.

¹⁹³ תשו' באר משה (ח"ח סי' ל"ו) תשו' משנה הלכות (ח"י סי' צ"ו).

¹⁹⁴ חלקת יעקב (ו"ד סי' י"ז) חוט שני (שבת סו"ס שמ"ג) ודעת הג"ר מ"א פריינד (מרא דשמעתתא סי' ש"צ) עד גיל 10-11 שעה אחת.

ודעת הגריש"א (אשרי האיש ו"ד סי' פ"ה) עד גיל 8, די בהמתנת שעה. מ2-8 ימתין 3 שעות, 12 ימתין 6 שעות.

¹⁹⁵ הגרי"ש אלישיב. תשובות והנהגות (ח"א תל"ה)

¹⁹⁶ תשו' באר משה (ח"ח סי' ל"ו). תשובות והנהגות (ח"א תל"ה).

¹⁹⁷ ראה לקט יושר (עמ' 35) אין להקפיד על הקטנים אם אכלו בשחרית בשר ובצהרים גבינה אע"פ שלא שהו כשיעור שש שעות, וגם אינו מוחה לאחרים שאינם מדקדקים במעשים, אבל לבנו היה מוחה מיד שהיה בר מצוה.

בס' דרכי הלכה (פ"ד ס"ק י"ג) כתב ששאל את כ"ק אדמו"ר הפני מנחם זצ"ל מגור אם צריך להקפיד שלא לתת לקטנים מאכלי חלב בארוחת ערב כשעדיין לא עברו 6 שעות מארוחת צהרים בשרי. והשיב שלפי זכרונו לא הקפידו על זה. ופעם אחת התבטא אאמו"ר בעל אמרי אמת זצ"ל ע"ז דזהו מה שאיתא יומא פ"ב. אמר רבה תרי חינוכי הוי. היינו קודם קטן שהגיע לחינוך, ואח"כ כשנהיה בר מצוה צריך לחנכו מחדש להוציא ממנו ההיתרים שהתירו לו בקטנו.

בתשו' דברי יציב (או"ח סי' רל"ו ד') עמא דבר להקל בקטן שאין צורך להמתין שש שעות.

פרק טו בשר וחלב על שולחן אחד

בשר וחלב על שולחן

צב. שולחן שאוכלים עליו בשר, אין להניח עליו מאכלי חלב¹⁹⁸, וכן להיפך.

שני מכירים

צג. שני אנשים מכירים שאוכלים על שולחן אחד, אסור לאחד לאכול בשר והשני חלב, אלא אם יהיה היכר על השולחן, בכדי שלא יבואו לאכול זה מזה¹⁹⁹.

שומר לאדם אחד

צד. אדם אחד שאוכל בשר על שולחן שיש עליו גבינה, י"א שאינו מועיל שומר²⁰⁰. ובעת הצורך אפשר לסמוך על שומר²⁰¹. ויש הסוברים שהיכר, יועיל²⁰².

החלפת מפה

צה. אכל חלב על השולחן, יחליף את המפה לפני שמעלה עליו בשר²⁰³.

שיש מטבח

צו. בשיש המטבח, מקום שמכינים מאכלים, מותר להניח מאכלי בשר וחלב²⁰⁴.

דבש וחלב

צז. יש נוהגין לאכול דבש וחלב²⁰⁵.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁹⁸ שו"ע יו"ד סי' פ"ח ס"א. ובש"ך שם ס"ק א'.

¹⁹⁹ שו"ע יו"ד סי' פ"ח

²⁰⁰ רע"א (סי' פ"ח) בשם גן המלך. מפני ששומר צריך להיות שם כל הזמן. דרכ"ת ס"ק ו'.

²⁰¹ ע"י מעדני השולחן שם ס"ק ב'.

²⁰² חכמת אדם כלל מ' סעיף י"א.

²⁰³ שו"ע יו"ד סי' פ"ט.

²⁰⁴ שו"ע יו"ד סי' פ"ח א'. איסור העלאת בשר וחלב במקום קבוע לסעודה (לא שייש).

ואם רגיל לטעום בשעת הכנת המאכלים, יש ליזהר, ע"י הג' יד אפרים סי' פ"ח.

²⁰⁵ כל בו (סי' נ"ב). שהתורה נמשלה לדבש וחלב כמ"ש דבש וחלב תחת לשונך.

ברכת עוגת גבינה

צח. עוגת גבינה שמעורב בו עד 12% קמח, מטרתו כדי לדבק ולייצב את צורת המאפה, וברכתו שהכל²⁰⁶.

צט. כשעוגת גבינה נאפתה עם שכבה עבה של בצק או ביסקויטים, בבסיס או באמצע, מברך 'מוזנות'²⁰⁷.

עוגת גבינה לא נאפה

ק. עוגת גבינה שהוכנה באופן שאפה שכבה דקה של בצק, או הניח שכבה דקה של ביסקויטים, ואח"כ שפך עליו כמות גדולה של גבינה – קצפת, ולא נאפה שוב,

מברך שהכל על הגבינה שהוא העיקר²⁰⁸, ואם מעוניין לאכול הביסקוויט, מברך שתי ברכות²⁰⁹

----- מקורות וציטוטים ----- =

²⁰⁶ ישנם עוגות גבינה הנאפים היום בקונדיטוריות, שמכילים בסביבות 12 אחוז קמח, וראה מש"כ המשנ"ב (סי' ר"ח ס"ק מ"ג), אינו מברך ברכת המזון אא"כ היה מעורב בו קמח דגן אחד משמינית על כל פנים.

ואע"פ שלמראית עין נראה כעוגה מוזנות, אבל מכיון שמעט הקמח באה רק בכדי לייצב צורתו, ברכתו שהכל. במדריך כשרות בד"ץ עדה"ח השיעור 10% קמח.

²⁰⁷ כשנאפה הכל יחד, אפילו אם המילוי עיקר אצלו, מ"מ מין דגן חשוב ואינו בטל ולכן מברך מוזנות ופטר הכל (מג"א סי' קס"ח ס"ק ט"ו. משנ"ב שם ס"ק כ"ז וס"ק מ"ה. שבט הלוי ח"ד סי' כ"ג א', שמברך מוזנות על הכל).

²⁰⁸ שו"ע סי' קס"ח (סעיף ח') בענין ריקיין דקין עם מרקחת עליהם, וברכת המרקחת פוטרתן ובמשנ"ב (שם ס"ק מ"ה), דאין מתכון לאכול הרקיין ורק שעשין אותם כדי שלא יטנפו הידים מהמרקחת.

²⁰⁹ אם מעוניין לאכול גם את הביסקוויט – עוגה, כיון שלא נאפו יחד, יברך מוזנות על העוגה ושהכל על הגבינה, כמבואר במשנ"ב (סי' קס"ח ס"ק מ"ה).

פרק טז מעלת היום

מעלת היום

קא. אי' בירושלמי מכיון שקבלו ישראל את התורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם²¹⁰.

חשיבות היום

קב. חג השבועות הוא היום החשוב ויקר ביותר מכל השנה והאריכו בספרים הקדושים בענין מעלת, גדלות²¹¹, וסגולת יום זה²¹².

ריבוי מאכל ויין לכבוד יו"ט

קג. ביום טוב צריך להרבות במיני מאכלים, יותר ממה שרגיל בשבת²¹³, ולקבוע סעודה על היין²¹⁴. בפרט בחג השבועות²¹⁵.

----- מקורות וציטוטים -----

²¹⁰ ירושלמי (ר"ה פ"ד ה' ח') ר' מרשיאי בשם ר' אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.

בס' מטה משה (אות תר"צ) בכל קרבנות המועדים (אמור) אין כתיב ריח ניחוח כי אם בקרבן העומר ובשבועות, לומר לך שאפילו הוא קרבן שעורים מכל מקום מתקבל לריח ניחוח, וכל האוכל לחם צר ומים לחץ כדי ללמוד תורה, ניחוח הוא יותר מכל מור ולבונה.

²¹¹ שער הכוונות (דרושי שבועות ס"א א') שיש בו עליה לנפש ישראל יותר מכל השנה. בס' שפת אמת (תרמ"ט) היו"ט שבועות הוא החביב מכל הימים טובים וכו'. והג"ר שלמה קלוגר (שבועות דרוש ג') הנשמה מקבלת ביום זה כל אחת לפי מדרגתה, כל החידושי תורה מה שעתיד להבין ולחדש בכל השנה.

²¹² אי' במדרש (מד"ר במדבר ז') כשבאו להר סיני נתרפאו כל החולים. בס' אשרי האיש (ח"ג סו"פ ס"ו) מהגרי"ש אלישיב שביום זה אפשר לבקש מהשי"ת רפואה שלימה על כל המחלות שבזמנים רגילים יתכן ולא היה להם רפואה, הזמן המוכשר לכך בשעת קריאת עשרת הדברות. סמך לו בפסיקתא דרב כהנא (פי"ב) אמר הקב"ה לישראל בניי היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה

²¹³ מג"א (סי' תקכ"ט ס"ק ד').

²¹⁴ שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א'). במשנ"ב (שם ס"ק י"א), לקבוע כל סעודה על היין, היינו גם באמצע סעודה, מלבד מה שקדש על היין מתחילה.

גילו ברעדה

קד. בכל מועד, חייב אדם להיות שמח וטוב לב²¹⁶, וביותר בחג השבועות, ישמח האדם מאוד ביום שמחת מתן תורה²¹⁷.
ויגל ברעדה כי יום זה הוא ראש השנה לפירות האילן²¹⁸.

יום דיין על תורה

קה. כתב השל"ה, חג השבועות הוא יום הדין על התורה של כל השנה²¹⁹.
ועבודת ה'²²⁰

----- = מקורות וציטוטים -----

²¹⁵ פסחים (ס"ח): א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שנתנה בו תורה הוא. ובהמשך כותב הגמ' רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא.

²¹⁶ רמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הל' י"ז). שו"ע סי' תקכ"ט (סעיף ב'). בתשו' כתב סופר (או"ח סי' ט"ל) כתב לכוון בסעודת יו"ט, לשם קיום מצות שמחה ביו"ט.

²¹⁷ סדר היום. רוקח (סי' רצ"ה). של"ה מס' שבועות. עבודה"ק לחיד"א, מציינים את החובה לשמחה יתירה מכל חגים. בס' מעשה רב כתב שהגר"א מאוד שמח בשבועות, ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל. יסוד ושורש העבודה (שער ט' פ"י) מה מאוד ראוי לאדם בחג הקדוש הזה לשמוח בלבבו יותר מכל החגים.

²¹⁸ משנה ראש השנה. של"ה מס' שבועות. סידור ר"י עמדין.

²¹⁹ כתב השל"ה (מס' שבועות אות י"ט) הוא יום הדין על התורה של כל השנה, ומרומז בדברי חז"ל (ר"ה ט"ז) בעצרת נידונין על פירות האילן. הפירות הן הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שביטלו עצמם ממנה, בלא השלימים בתורה ומצוות כראוי.

²²⁰ ס' מאור עינים (מקץ) שהנשמה מושפעת באיזה שכל יעבוד את השי"ת באותה שנה, וכתב השפת אמת (תרמ"ג וביום) בזה היום שהוא כולו תורה הוא עת רצון לעבודה שבלב זה תפילה. אלשיך (שמות י"ט) סגולת יום זה לקנות שלימות ואיכות רוחני כאילו היום עצמו קיים והווה תמיד.

פרק ז' רחיצה ביום טוב

חימום מים לרחיצת פניו

קו. ביום טוב מותר לחמם מים בכדי לרחוץ בהם²²¹ פניו ידיו ורגליו²²², ואפילו אם אין המים ראויים לשתייה²²³, אבל לא ירחצם בבית מרחץ²²⁴.

חימום מים לרחיצת כל הגוף

קז. אין להחם מים לרחוץ כל גופו²²⁵ אפילו אם בפועל אינו מתרחץ בבת אחת²²⁶.

רחיצת כל גופו

קח. אסור לרחוץ כל גופו ביו"ט, גם אם הוחמו המים לצורך שתיה או לרחוץ פניו ידיו ורגליו²²⁷.

רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט

קט. לדעת הב"י, במים שהוחמו מעיו"ט, מותר לרחוץ כל גופו אפילו כאחד, אבל בבית המרחץ אסור²²⁸. ולדעת הרמ"א, אסור בכל ענין וכן נוהגין²²⁹. אבל אבר מותר²³⁰.

----- מקורות וציטוטים ----- =

²²¹ משנה ביצה כ"א: כבית הלל. שו"ע סי' תקי"א סעיף ב'.

²²² במשנה ביצה אי' מים לרגליו. והמחבר כתב ידיו.. ובמאירי ביצה, פניו ידיו ורגליו. וכן בבבדי ישע. בה"ל סי' תקי"א ד"ה ידיו. עולת שבת (ס"ק ב') אי' ידיו ורגליו.

²²³ רבינו ירוחם (ני' ד' ח"א) א"ר ס"ק ג'. משנ"ב (ס"ק ח').
ואפילו אם הוחם המים בכדי לרחוץ כל גופו, דעשה איסור בזה, לא קנסוהו על רחיצת פניו ידיו ורגליו, בה"ל ד"ה להחם.

²²⁴ ב"י דחיישינן שמא יבא לרחוץ שם כל גופו. משנ"ב (ס"ק ט').

²²⁵ שו"ע תקי"א (סעיף ב'). דרחיצת כל גופו אינו נחשב שוה לכל נפש רק למעונגין הרגילין בזה. תוס' ביצה כא: ד"ה לא יחם. מרדכי (פ"ב סי' תר"פ). חינוך (מצוה רח"צ). משנ"ב (ס"ק י"ב). ודעת הרמב"ם (פ"א הל' ט"ז) והגאונים, שהוא מדרבנן, ונפק"מ גבי חולה שאין בו סכנה. שעה"צ (ס"ק ט').

²²⁶ שו"ע שם, דבמים שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ בכל גווני. משנ"ב (שם ס"ק י"א).

²²⁷ חמד משה (ס"ק ד'). שו"ע הגרש"ז (סעיף א'). משנ"ב (שם ס"ק י"ב).

²²⁸ שו"ע סי' תקי"א (סעיף ב'). דרחיצה ביו"ט קיל טפי מבשבת, משנ"ב (ס"ק טו).

מקלחת צוננת למצטער

קי. המצטער מחום או מזיעה, מותר להתקלח ביו"ט בביתו במים צוננים²³¹.

חימום מים לרחיצת תינוק

קיא. אסור לחמם מים לצורך רחיצת תינוק אפילו על ידי נכרי²³², אבל אם צריך מים לבשל מותר להרבות בשבילו²³³. ובמקום חולי קצת, יש להתיר²³⁴.

רחיצת תינוק ביו"ט

קיב. מותר לרחוץ תינוק במים אפילו אם הוחמו על ידי ישראל ביו"ט²³⁵. ויש מחמירין²³⁶. ואסור לחמם מים במיוחד לרחיצת התינוק אלא ישתמש במים שמחמם לשתייה או לשטיפת כלים²³⁷. ומותר לרוחצו ממים של הדוד שמש²³⁸.

----- מקורות וציונים ----- =

- 229 טור ורא"ש (פ"ב סי' ט"ו). שאין מחלקין בין שבת ויו"ט
- 230 חי' רשב"א שבת מ. ד"ה ואין צריך. ריטב"א. א"ר (ס"ק א'). משנ"ב (ס"ק י"ח). אבר אבר לכלי עלמא מותר לרחוץ.
- 231 תשו' אגרות משה (או"ח ח"ד סוסי' ע"ד): כשמצטער מחום היום, רשאי להקל להתקלח בצוננין.
- 232 דלתוס' ורא"ש שבת (פ"ג סי' ז'), הוי איסור דאורייתא, דרחיצת כל הגוף אינו שוה לכל נפש ועל ידי עכו"ם הוי שבות, וגם לפוס' דהיא איסור דרבנן הוי שבות דשבות.
- 233 כל בו (סי' נ"ח). רמ"א שם. ולכתחילה יוסיף המים בסיר לפני שמעמידו על האש משנ"ב (ס"ק יד), שעה"צ (ס"ק י"ח).
- 234 ח"א כלל צ"ה י'. משנ"ב (שם ס"ק י"ג).
- 235 מרדכי (פ"ב סי' תר"פ). רמ"א שם, לקטן מותר דהיינו רביתיה, משנ"ב (שם ס"ק י"ב). ואפילו אם ישראל עבר וחיממו, או הוחם לפניו ידיו ורגליו משנ"ב שם. לכן כשחל יו"ט ביום ראשון, ובשבת לא רחצו את התחנוק, ובימינו הרבה תינוקות רוחצים אותם בכל יום במים חמים, ועכ"פ כל יומיים, יהיה מותר גם ביו"ט באופן הנ"ל.
- 236 שו"ע הגרש"ז מביאו משנ"ב (ס"ק י"ח).
- 237 רמ"א סי' תקי"א סעיף ב', ובמשנ"ב (שם ס"ק י"ב וי"ח).
- 238 עיי' בסעיף הבא.

מים שהוחמו בדוד שמש

קיג. מים שהוחמו ביו"ט בדוד שמש, או בוילר המחובר לשעון שבת, אין לרחוץ בהם את כל גופו²³⁹.
ויש שסוברים שמים שנתחממו בלא פעולה ביו"ט, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום²⁴⁰.

רחיצת פניו במי דוד שמש

קיד. רחיצת פניו ידיו ורגליו במים חמים מהברז, דוד שמש, נחלקו הפוסקים אם מותר ביו"ט²⁴¹.

סבון, סחיטת שערות

קטו. כשרוחצים בדרך המותר מותר להשתמש בסבון נוזלי, ויזהרו לא לסחוט שערות²⁴².

----- מקורות וצינונים -----

²³⁹ תשו' אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ע"ה א'). תשו' אור לציון (ח"ג פ' כ"א א').

²⁴⁰ שש"כ (פ"ד הע' י"ב) שדעת הגרשז"א כהגהות רעק"א (סי' שכ"ו ס"ק ב' על מג"א ס"ק ד') שמים שמתחממים בלא פעולה בשבת, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום ואינם כחמים שהוחמו לצורך דבר המותר. ובתשו' שבט הלוי (ח"א סי' נ"ח, ח"ד סי' ל"א) שהסומך להקל כדעת רעק"א יש על מי לסמוך.

²⁴¹ דעת הגרשז"א (שש"כ פ' פ"א הע' קל"א) שמותר לעשות כן שהמים שנכנסים מתערבים במים הקיימים ומשתמש בהכל, וכ"ה הגר"ש ואזנר (ח"ד סי' כ"ג) שמותר לעשות כן שבישול בדוד שמש נחשב בישול בתולדות חמה איסורו דרבנן, ופסיק רישיה דלא איכפת ליה. וגם אינו נעשה בידים אלא כגרמא.

ודעת הגריש"א (לקט הלכות יו"ט פ"ג הע' כב) שאסור משום שגורם שייכנסו מים צוננים לדוד שמש ויתחממו שם, ובישול זה אינו נצרך לו כלל.

²⁴² שו"ע סי' שכ"ו משנ"ב (ס"ק כ"ד).

פרק יח כמה מהלכות יו"ט

כירה חשמלית

קטז. כירה חשמלית המופעלת ע"י שעון שבת ביו"ט, מותר לבשל עליה ביו"ט²⁴³.

קיז. אבל אסור להקטין או להגדיל את מידת חומה, מכיון שכל שינוי במידת החום נעשה בדרך כלל ע"י כיבוי של חוט מלובן והבערתו של חוט אחר במקומו²⁴⁴.

כיריים עם שסתום בטחון

קיח. כיריים גז עם שסתום בטחון (מפסיק אספקת גז כשהלהבה נכבה) מותר להדליקה (מאש דלוקה) ביום טוב²⁴⁵.

תה

קיט. ביו"ט מותר להכין תה בכלי, או משקית תה, ואין בזה משום בורה²⁴⁶.

----- מקורות וציטוטים -----

²⁴³ שמירת שבת כהלכתה (פ"א סעיף ל"ג).

²⁴⁴ העברת המתג לרמת חום אחר, גורם בכך שיתלהטו סלילים נוספים, ומוליד בהן אש, ואינו דומה להגדלת הלהבה בכיריים של גז שמותרת כיון שאינו יוצר אש חדשה אלא רק מגדיל את האש הקיימת. עי' שו"ע (סי' תק"ב סעיף א'), הגרשז"א שש"כ (פ"א הע' פ"ח)

²⁴⁵ שבט הלוי. הגריש"א. בס' תשובות מבי מדרשא (ח"א סי' נ"ז) מדברי המג"א (סי' תק"א ס"ק י"ג) מש"כ בשו"ע (שם סעיף ו') אבל מסיקו בכלים שלימים, דהנעשה תוך כדי הבערה ואינו פעולה בפני עצמו, מותר. ועוד יש לצרף דהוי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מעיו"ט, דמותר ואין מורין כן (רמ"א סי' תק"ט א'). וכן יש שהשייה מההדלקה.

²⁴⁶ בה"ל סי' תק"י מותר ליתן, דהוי אוכל נפש ואף שהוא ע"י כלי, דרך לעשותה לפי שעה. שש"כ (פ"ד סעי' ט"ו). גם ישנם שמעדיפים תה טרי שמכינים סמוך לשתיה יותר מתמצית שמכינים לפני יו"ט.

קילוּף פּרי ירק

קכ. מותר לקלף פירות וירקות בעזרת מקלף, שאין הדרך לעשות לימים רבים²⁴⁷.

סינון אטריות

קכא. מותר לסנן אטריות לאחר בישולם, במסגרת המיועד לכך, דלא היה אפשר לסנן מעיו"ט²⁴⁸.

טחינת פירות

קכב. פירות וירקות שטעמם פג בלינת לילה, (כגון שום, בצל, תפוח"א, בננות, אבוקדו, תפוח"ע) מותר לטחון ולדוך ביום טוב²⁴⁹.

----- מקורות וצינונים -----

²⁴⁷ תשוי' באר משה (ח"ח סי' ר"ג). שש"כ (פ' ד' י"א).

²⁴⁸ מג"א סי' תק"י, מביאו המשנ"ב (שם ס"ק יב), דאם לא היה אפשר לסנן מעיו"ט מותר

לסנן אפילו במסגרת. וכ"כ הגרשז"א אויערבאך (שש"כ תיקונים ומילואים פ"ד הע' כא).

²⁴⁹ משנ"ב (סי' תק"ד ס"ק י"א).

פרק יט נר מיוחד ליקנה"ז

תשובה להלכה (תשו' מבי מדרשא ח"ג)

**אבוקה להבדלה מצוה מובחר. ברכת הנהנין או שבח. ברכת מאורי
האש במוצ"ש ויו"ט. הדלקת נר מיוחד ליקנה"ז.**

יום שלישי לס' באר לחי ראוי וגו' תשפ"א

שאלה:

כשמבדיל במוצאי שבת ליום טוב יקנה"ז, האם ידליק נר מיוחד לכך.

תשובה:

אבוקה להבדלה מצוה מובחר

א' בגמרא פסחים (ק"ג:) אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר, והמאירי (שם) מבאר, מפני שטופס הברכה 'מאורי האש' ירומז על מאורות הרבה שיש באש, כמו שמפורש במס' ברכות (נ"ב:) וברש"י שם (ד"ה הרבה) וריבוי האורות ניכר באבוקה יותר מבנר, לכן אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר. וכ"ה דעת הריטב"א (פסחים ז: ד"ה והא) ומהר"ם חלאווה, ור"ן (פסחים כ"א). ובמג"א (סי' רח"צ ס"ק ד'). ובלבוש שרד (שם ס"ק ו') דהא דמצוה מן המובחר באבוקה הוא מחמת שמברכין מאורי לשון רבים משום דטובי נהורי איכא בנורא שהשלהבת אדומה לבנה ירקרקת, ואלו המראות ניכרים ונראים יותר באבוקה ממה שנראים בנר.

ובתשו' הרא"ש (כלל י"ד סי' ג') שמצוה מהמובחר באבוקה מפני שאורה מרובה. וכ"ה בלבוש (שם סי' רח"צ סעיף ב') מצוה לברך על האבוקה שאורו מזהיר.

בערוך השולחן (שם סעיף ו') מביא את שני הטעמים, אור גדול, ושניכר הג' מאורות היטב.

ברכת הנהנין או שבח

והנה ברכת הנר אי יחשב לברכת הנהנין או ברכת השבח, נחלקו הפוסקים.

דעת הכלבו (סי' מ"א. סו"ס תרצ"ג) ובס' אורחות חיים (הל' הבדלה אות ט"ז) שברכת בורא מאורי האש הוא ברכת הנהנין וכיון שבירך עליו במוצאי שבת, שוב אין צריך לברך עליו בכל השבוע כמו שמברכין בכל שאר הנאות ברכת הנהנין לפי שאין הפסק להנאתו שכל יום הוא צריך לאפות ולבשל בו ואינו מסיח דעתו ממנו.

אבל דעת הרבה פוסקים שברכת מאורי האש הוא ברכת השבח.

ראה תוס' פסחים (נ"ג: ד"ה ואין), ובפמ"ג (מש"ז סי' רצ"ו), בשערי תשובה (סי' רח"צ ס"ק טו) מביא הברכי יוסף (שם אות א') מי שכבר בירך בורא מאורי האש יכול לחזור ולברך להוציא בני ביתו, דאפילו רבינו אפרים (מרדכי ברכות רמז קפ"ח) דפליג בבשמים שעיקרו להנאת הנפש, אבל בנר דהוא מצוה, מודה.

ובשו"ע הגרש"ז (סי' רצ"ז סעיף ט') כשחוזר ומבדיל לאחרים יכול לברך בורא מאורי האש אע"פ שאינו צריך לברך בשביל עצמו, לפי שברכת האור לא נתקנה בשביל הנאת האדם אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת, לכן אינו דומה לברכת הנהנין.

ובביאור הלכה (סי' רצ"ו ד"ה לא יבדילו) דברכת הנר לאו ברכת הנאה הוא דלא נתקן על הנאת האור, דאי הכי היה צריך לברך בכל פעם כשרואה האור וכמו שהביא ב"י (סי' רח"צ ד"ה ומברך) בשם הרא"ש (ברכות פ"ח סי' ג'). וראה עוד בס' ליקוטי מהרי"ח (ענין הבדלה).

ובדברי רעק"א (בשו"ע סי' רח"צ ס"ק א') דאם יתרמי ליה כוס בלילה ורוצה ללמוד מקודם שיבא לידו הכוס, י"ל שאינו מברך עתה וטוב יותר שיסדרם הכל על הכוס. ובמשנ"ב (שם ס"ק ד') ובשעה"צ (שם ס"ק ג') שאין מנמעים מליהנות מהאור לפני שמבדילים.

ובכפה"ח (רח"צ ס"ק ו') שמותר ליהנות מן האור לפני הבדלה ולפני אתה חוננתנו.

ואע"פ שאדם אכן נהנה מהאור, מכל מקום לא תקנו ברכות הנהנין אלא בהנאה הנכנסת לגוף כמו אכילה ושתייה, וריח טוב שמיישבת ומחזקת הגוף ראה תוס' פסחים (נ"ג: ד"ה אין) ובאר היטב (סי' רט"ז ס"ק ב') ובמשנ"ב (ס"ק ד') דלא תקנו ברכה על קול ערב ורחיצה וסיכה דאין נכנסת לגוף. וכ"ה בס' ערוה"ש (סי' רח"צ סעיף ב').

ולכן כתב המחבר (סי' רח"צ סעיף ב') 'נוהגין' להסתכל בכפות הידים ובצפרניים, דאינו חיוב, דבעינן רק שיעור שיוכל להכיר לאורה, ואע"פ ש'ראוי' להסתכל, אבל אינו מחיוב להסתכל לאורו כששמע הברכה.

ברכת מאורי האש במוצ"ש יו"ט

כשחל יו"ט במוצאי שבת מברכים יקנה"ז וכשמברך ברכת 'מאורי האש' יסתכל על הנרות, ולא יקרבתם זה לזה, כ"ה בהוספות בשו"ע הגרש"ז ובס' שש"כ (פ"ב ס"ב ס"ק ל"ב). הליכות שלמה (פ"ט אות כ"ג). אבן ישראל (אות ו').

ויש נוהגים לקרב הנרות זה לזה, כ"ה במט"א (סי' ת"ר סעיף ב') אלף המגן שם. יסוד ושורש העבודה.

הדלקת נר מיוחד ליקנה"ז

ובענין הדלקת נר מיוחד לביל יו"ט בכדי לברך 'מאורי האש' נראה שאינו פשוט כל כך.

אע"פ שאבוקה במוצאי שבת הוא מצוה מן המובחר, אבל עי' בשעה"צ (סי' תל"ה ס"ק ט') אע"פ שכל בדיקות חמץ צ"ל בנר, אם בודק חמץ ביו"ט, אפילו לדעת המתירין, צריך עיון אם מותר להדליק נר בשביל זה ביום טוב אפילו היכא שלא ביטלו, ובביטלו בודאי אין להדליק נר וכו'.

ולכן נסתפק בזה הגרשז"א (שש"כ פרק ס"ב ס"ק ל"א) אם ראוי להדליק נר מיוחד בכדי לברך עליו מאורי האש.

והגם שיש לחלק בין בדיקת חמץ להבדלה שעכשיו הוא עיקר זמנו, אבל בכל זאת מדליק את האבוקה רק כדי לברך על אבוקה שמאירה יותר, ולא כדי ליהנות מהאור.

וכן הורה הגרי"ש אלישיב (יו"ט שני כהלכתו הוס' פ"א הע' נ"ג) כיון שבימינו הכוונה רק לשם מצוה, הוי כנר נשמה שיש מפקפקים אי שרי להדליק (עיי"ע כתב סופר סי' ס"ה, בה"ל סי' תקי"ד ד"ה נר של בטלה).

והנה בס' לקט יושר (עמ' ק"ג) כתב: כשחל יו"ט במוצאי שבת, היה נוהג שא' מהר"ר אייזק ס"ל צ"ל את אשתו להדליק על נר של שעה שקורין גוונדן קירצן, משום אבוקה מצוה להבדלה.

לפי המתואר בס' לקט יושר, נראה שהיה נר קלוע שדלק כנר רגיל בין שאר הנרות של יו"ט לכל משך הסעודה. אבל בימינו שעיקר הנר אינו כל כך להאיר אלא למצוה, אין כדאי להדליק נר מיוחד לכך ביו"ט.

ובעצם [חוץ מבס' לקט יושר] לא מצינו שנהגו כך בדורות קודמים, ולא שנמנעו בכך מפני שהכנת נר כזה היה כרוך בטירחה מיוחדת או שלא היה אפשרי, כי הכנתו הוא פשוט מאוד ובקל יכלו להכינו, ולא שמענו ולא ראינו מי שנהג כך.

לכן עדיף לנהוג בדרך אבותיו ובברכת מאורי האש להסתכל בנרות שהדליק לכבוד יו"ט. או לקרב שתי הנרות ולברך. או שבתוך מספר הנרות שמדליק כל יום טוב יכין נר אחד מהם עם שתי פתילות, כמו שכתב הלקט יושר, ולא יהיה נר נוסף להבדלה, ובזה יצא גם למצוה מן המובחר.

בברכה וכל טוב
יצחק מאיר ברכיה ליברמאן

פנינים על חג השבועות

מאת הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמאן
בעל ה"בשבילי אורייתא"

לפי מדרגתו בטהרה

בגמרא שבת (פז.) בסוגיא דמתן תורה איתא דלשיטת ר' יוסי בז' בסיון ניתנה תורה ויום אחד הוסיף משה מדעתו, מדעתו דייקא. וי"ל הרמז בזה עפ"י מה דאי' בשבת (לא.) עה"פ (ישעיהו לג, ו) "והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמה ודעת יראת ה' היא אוצרו", "דעת" זה סדר טהרות. וזהו שהוסיף יום אחד מדעתו, היינו לפי דעתו ומדרגתו של משה רבינו בטהרה הוצרך להוסיף יו אחד לפרישה ולטהרה.

לפי מדרגתו בדעת הנעלם

ואולי יש לומר עוד, ע"פ מה דאי' בספר מאור עינים (סוף הליקוטים) על מה דאיתא בנדרים (לה.) ג' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חוץ מאחד, שנאמר (תהילים ח ו) "ותחסרהו מעט מאלוקים". ע"כ. והקשה במאור עינים למה אמרו תחילה כולן ניתנו למשה דמשמע שגם שער החמישים בכלל ואח"כ אמר חוץ מאחד, והכי הו"ל למימר ארבעים ותשע ניתנו למשה. ומבאר שם באורך עפ"י משל, לאדם שמפלפל ומבין בדעתו איזה סברא ונכנס לאיזה סברא דקה ומתוקה בעומק פלפולו ושכלו, אשר אי אפשר לכארה בפה מתוך דקותה ונשאר בבחינת שכל בלא דיבור, והם ב' בחינות, הדעת הגלוי והנעלם. וכן י"ל דבאמת ניתנו למשה רבינו כל החמישים שערים אלא ששער הנ' הבין וידע שאותו א"א להשיג באופן של דעת הגלוי. ולפ"ז י"ל דבנ"י די להם במנין שאנו מונין מ"ט ימים בספירת העומר לטהרינו מקליפותינו של מ"ט שערי טומאה ולהיות ראויים להיכנס למ"ט שערי בינה. אבל משה רבינו שניתן לו אף שער הנ' הוצרך להוסיף יום אחד מדעתו לפי מדרגתו וגודל דעתו.

כפה עליהם ההר כגיגית

י"ל מהו כפה עליהם ההר כגיגית (שם) שהראה להם הקב"ה שבלא קבלת התורה הם במדרגה פחותה מעפר ואדמה בתחתית ההר, כי הגוף יצירתו מאדמה ורק בכח התורה מתעלה.

שבועות אינו מתן תורה, לא לפי התאריך ולא לפי הספירה

במג"א (סי' תצ"ד) הביא קושית העשרה מאמרות, שכיון שיציאת מצרים היתה בחמישי בשבת (לפי הברייתא הראשונה דלעיל) ולכו"ע בשבת ניתנה תורה, נמצא שקבלת התורה היתה ביום נ"א לספירה ולא כמו שאנו מציינים אותו ביו החמישים לספירה (ולפי ר' יוסי שבו' בסיון ניתנה תורה לישראל, אם כן חג השבועות אינו בזמן מתן תורה לא לפי הספירה של הימים ולא לפי התאריך).

ותירץ העשרה מאמרות דבא לרמוז ליום טוב שני של גלויות, שחל ביום הנ"א כמו מתן תורה של יציאת מצרים.

והקשה היחק יעקב דא"כ יהיה יום השני עיקר היום טוב, ובני ארץ ישראל שעושין רק יום ראשון מאי איכא למימר. ע"כ. ועיי"ש מה שיישב בזה, שאכן בזמן שקידשו עפ"י הראיה, לא היה חג השבועות תלוי אלא בספירת העומר, אבל היום כיון שיוצא תמיד בו סיון לכן אומרים וזמן מתן תורתנו.

ואולי אפשר לומר, דגם לר' יוסי, שניתנה תורה בו סיון, עכ"ז קבעו את יום ו' סיון ליו"ט, כיון שרצון השי"ת לפני שהוסיף משה רבינו יום אחד מדעתו, היה ליתן את התורה ביום זה.

או י"ל עפ"י מה שאומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", והקשו וכי מה תועלת היא לנו בהתקרבות לפני הר סיני לחוד. ופירשו בזה, שע"י הקירוב פסקה זוהמתן (שבת קמו). וזה עצמו תועלת הקירבה לפני הר סיני. ולפי"ז יש אפשר לומר שקירוב זה היה ביום השישי לחודש סיון, ביום המיועד למתן תורה כבר מברית העולם (ראה רש"י בראשית) וכיון שדבר טוב הניתן משמים אין נוטלים, ממילא נשאר יו"ט ביום הזה, ו' בסיון.

אמנם אפשר ש'קרבנו לפני הר סיני' היה ביום חמישי בסיון שב הקריבו קורבנות, כדכתיב (שמות כד ה, ה) "וישכם בבוקר ויבן מזבח תחת ההר ... וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות", "וישכם בבוקר" בחמשה בסיון (רש"י) ואותו היום נכנס לברית כמבואר ברש"י (פסוק ו) ולפי זה יש לפרש מה שאמרו (פסוק ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, למרות שכבר לפני כן נכנסו בברית, ומה שהוסיפו בזה.

וי"ל שאחר שנכנסו לברית בחי' קרבנו לפני הר סיני' הרגישו בעצמם שהקבלה הראשונה שלפני הברית, לפני שהגיעו לדרגת ישראלים לא הייתה קבלה מספיקה, ועתה, כשהתחילו להרגיש ולראות בנועם זיו עליון, קיבלו עליהם שנית את ההתחייבות הזאת ביתר שאת.

ולפי"ז י"ל עוד שכיון שראו שעדיין חסר להם בהכנה למתן תורה, לכן רצו להוסיף להם עוד יום אחד לפרישה והיה זה כענין 'כח שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת' (אבות ג יא) שהיא הכנה הטובה ביותר לקבלת התורה.

ועל דרך ביאור כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי אמת' זצ"ל (כי תשא תרס"ט) בהא דאמרו (ברכות נה.) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (דניאל ב כא) "יהב חכמתא לחכימין" ע"כ. והקשה האמרי אמת, מהי החומה הראשונה. ותיירץ דהיינו מה דכתיב (תהילים קיא י) "ראשית חכמה יראת ה'". וגם כאן, במתן תורה, כיוון שיום זה שהוסיפו לפרישה הוא בבחינת 'יהב חכמתא לחכימין', ועושה אותן ראויים לקבל עוד חכמה – חכמת התורה – ולכן נחשב יום זה ליום טוב של קבלת התורה.

פנינים

מהרב יצחק מאיר ברכיה ליברמאן

אידיך זיל גמור

במס' שבת (ל"א.) נכרי שבא לפני הלל ואמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת וכו' גייריה. אמר לו דעלך סני לחברוך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידיך פירושה הוא זיל גמור. אי' במהרש"א, רגל ויסוד אחד. ויש להבין, א. מדוע אמר לו רק מצות ואהבת לריעך כמוך, מכל התרי"ג מצוות. ב. מדוע אמר לו הלל באופן השלילה, דעלך סני לחברוך לא תעביד' ולא החיובי. ג. מדוע זיל גמור' הרי הוא מבקש את הכל 'ברגל אחת'.

אלא שהלל הסביר, שאצל גוי, גמ"ח מעשה נחמד, פילנתרופיה, אבל יהודי נותן מכוון ציווי התורה,

ולכן אמר קודם סוד מרע, תימנע מלעשות רע לחבירך, בהבנה כנכרי תבין רק סוד מרע 'לא תעביד' ובאמת זו כל התורה. וזיל גמור, לך ללמוד תורה ותבין איך לקיים מצות ואהבת לריעך כמוך באמת, כמו שהתורה אומרת ולא כמו שהרגשות שלך מוליכים אותך.

ואם תרצה באמת להגיע ל'אידיך פירושא' פירוש השני של 'מה דסני עלך', היינו ואהבת לריעך וכו' לקיים מצות בגלל ציווי ד' לא בגלל נטיות לב, כמ"ש ר"ע זה כלל גדול בתורה, שהתורה אומרת איך להתנהג. אז, זיל גמור אתה חייב ללמוד לדעת מה רצון ד' בכל מצוה.

כמה זמן ארך מעמד קבלת התורה

אי' בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) בשיש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות ובתשע שעות ביום חזרו ישראל לאהליהם וכו'. נמצא שמעמד מתן תורה בהר סיני ארך שלש שעות.

ובכדי להבין איזה שעה היה אז, ראה פרדר"א (בפרק מ"א): שהיום כפול כלילה עיי"ש. והיינו שהלילה היה 8 שעות והיום 16 שעות.

והנה אם הלילה היה משעה 8 בערב עד שעה 4 לפנות בוקר. נמצא שהיום שהתחיל בשעה 4, "שש שעות ביום" הוא שעה 10 לפנה"צ. ומעמד קבלת התורה ארכה 3 שעות, היינו משעה 10 עד שעה 1.00 בצהריים.

(מ'ב"י מדרשא)

וימד לה שש שעורים (רות ג' ט"ו)

ברש"י (רות ג' טו) רמז לה, שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. ובתרגום שם, ששה צדיקים יעמדו ממנה. וכשבאתה רות אל נעמי, אמרה לו (רות ג' יז) שש השעורים נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותיך.

וכי היכן מצינו בפסוק שאמר לה בועז אל תבואי ריקם.

יתכן, שרות לא רצתה לגלות רמז ברכת בועז אליה, ולכן הסתירה הענין, ותרצה את עובדת הימצאות ששה שעורים בזה שבועז לא רצה שתבוא ריקם לבית חמותה. אבל רמז הברכות שמרה בליבה לבלתי גלות לאיש. ואז חלה הברכה.

(מ'ב"י מדרשא)

רחל עיקרה של בית

ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים, יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל (רות ד' י"א)

וברש"י שם: אע"פ שהי' משבט יהודה ומבני לאה, מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה (רות רבה ז' י"ב)

ויש להבין מדוע באמת בדיוק כאן הקדימו הזקנים את זכות רחל קודם, הרי היה להם להזכיר זכות אבות והיינו לאה הסבתא, קודם. אלא שטמון כאן מסר עמוק בברכת הזקנים.

אם נתבונן מעט בדרכי חיי רחל אמנו שנמנע ממנה בתחילה מלהינשא ליעקב אבינו, ולאחר מכן חיכתה זמן עד שנפקדה בבן עד שאמרה ואם אין מתה אנכי (בראשית ל' א). וגם נסתלקה בגיל צעיר (רבינו בחיי)

לעומתה, אחותה לאה שנישאה ראשונה, ומיד ילדה בנים, והאריכה ימים יותר. כלפי חוץ, יכול היה להיווצר רושם בלב אנשים שהיותר מצליח וחשוב, הינה לאה. אבל באמת אומרים לנו חז"ל שרחל הינה "עיקרה של בית", שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן, וזה היה הייעוד הגדול של יסוד עם ישראל, אע"פ שרחל עברה כמה תלאות.

רות עברה תקופה קשה, מיתת בעלה, ורק עכשיו נכנסה לעול מלכות שמים, ולפניה ייעוד עצום להיותה אמא של מלכות בית דוד שעתיד לצאת ממנה.

וגם למחרת נישואיה עם בועז נסתלק בועז, כדאי במדרש (זוטא) ובילקוט (רות ד'. רמז תר"ח), ונשארה אלמנה. ניתן לשער מה אמרו הבריות כששמעו שנסתלק בועז, שמן הסתם היה בעוון קחתו את רות ודרשת "עמוני ולא עמונית" (רש"י רות ד' א').

לכן אמרו הזקנים לרות, כמו שרחל אמינו, אע"פ שמבחוץ יכול היה להיות נראה פחות מוצלח וחשוב, אבל חשבונות שמים שונים הם לחלוטין, ורחל הינה "עיקרה של בית", השורש, עמוד התווך, והחשובה,

כך גם אמרו לרות אע"פ שעברו עליה קשיים, ועוד תעבור קשיים, תזכור תמיד את "העיקר", את רצון ד' בכל ענין, מה שבשמים מחשיבים "עיקרה של בית" וכך תצליח להקים את מלכות בית דוד, ולבנות את בית ישראל.

(מביי מדרשא)

ותקח נעמי את הילד (רות ד' ט"ו)

יש להבין מדוע לקחה נעמי את הילד (עובד) ותשיתהו בחיקה. הרי יש לו אמא, את רות הצדיקת.

ועוד יש להבין מה משמיענו בזה במגילת רות, בוודאי אין כאן סיפור מעשה פשוט של סבתא המקרבת נכדה.

אלא יתכן, שהיות וראתה נעמי שכאן בילד הזה טמון המשך שושלת מלכות בית דוד לכן רצתה לקחתו ולהכניסו מקטנותו לתוך בית שהיה בו מסורת אבותיהם הקדושים, אבי אבות שושלת בית דוד.

ובוודאי מעלת בע"ת וגר צדק גדול ונפלא עד מאוד, וכפרט שמדובר באמא של מלכות אשר אין לנו מושג כלל בגדלות אישיות של רות.

אבל מסורת אבות והמשך שושלת, תנאי בשורש הנפש היא. לכן לקחה נעמי כבר מגיל ילדות, זמש"כ ותקח נעמי את "הילד". לגדלו ולחנכו בדרך סבא.

והראי, שאמרו ילד בן לנעמי, הנה הוא ממש נולד וגדל אצל נעמי.

וביותר ממשיך הכתוב לייחס מיד את תולדות פרץ, חצרון, וכו' לומר, אכן המשיך את מורשת אבות בשלימות מהשורש.

(מ'בי' מדרשא)

